

**ΕΘΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

**ΚΕ΄ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ
ΤΕΛΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ**

ΤΙΤΛΟΣ

**Η φτώχεια στην Ευρώπη.
Μελέτη των τάσεων της τελευταίας δεκαετίας.**

ΤΜ. ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ: Διοίκησης Υπηρεσιών Κοινωνικής Φροντίδας

Επιβλέπων:

Στέφανος Γιακουμάτος

Σπουδαστής:

Παναγιώτης Παλιούρας

ΑΘΗΝΑ – 2018

Η φτώχεια στην Ευρώπη.

Μελέτη των τάσεων της τελευταίας δεκαετίας.

ΕΣΔΔΑ
Παλιούρας Παναγιώτης
© 2018
Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος

Δήλωση

«Δηλώνω ρητά ότι η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας, δεν παραβιάζει καθ' οιονδήποτε τρόπο πνευματικά δικαιώματα τρίτων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής.»

Αθήνα, __ / __ / 2018

Υπογραφή

Περίληψη

Λέξεις – κλειδιά:

Abstract

Keywords:

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	4
Abstract	4
Περιεχόμενα	5
Πίνακας Εικονογράφησης.....	6
Πίνακας Συντμήσεων και Συντομογραφιών	7
Εισαγωγή.....	8
1 Η φτώχεια και η μέτρησή της	9
1.1 Αντιμετώπιση της φτώχειας – Ιστορική αναδρομή.....	9
1.2 Τι είναι φτώχεια;	12
1.2.1 Απόλυτη φτώχεια	12
1.2.2 Σχετική φτώχεια	14
1.2.3 Άλλα προβλήματα στη μέτρηση της φτώχειας	17
2 Η φτώχεια στην Ε.Ε.	20
2.1 Ιστορική αναδρομή	20
2.2 Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης (EU-SILC)	21
2.2.1 Περιγραφή της EU-SILC	21
2.2.2 Χρησιμοποιούμενοι δείκτες	24
3 Αποτελέσματα της EU-SILC την τελευταία δεκαετία (2008 – 2017)	27
3.1 Βασικοί δείκτες	27
3.1.1 Κατώφλι (όριο) φτώχειας.....	27
3.1.2 Κίνδυνος φτώχειας.....	33
3.2 Παράγοντες που επηρεάζουν τη φτώχεια	38
3.2.1 Φύλο	39
3.2.2 Ηλικία.....	42
3.3 Η επίδραση των κοινωνικών μεταβιβάσεων	47
Συμπεράσματα.....	54
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	55
Α. Ελληνική Βιβλιογραφία	55
Β. Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία	55

Πίνακας Εικονογράφησης

Πίνακας Συντμήσεων και Συντομογραφιών

ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ECHP	Ευρωπαϊκό Πάνελ Νοικοκυριών (European Community Household Panel)
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΟΟΣΑ	Οργανισμός για την Οικονομική Συνεργασία και Ανάπτυξη

Εισαγωγή

Ποια είναι η έκταση της φτώχειας σε κάθε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης; Ποιοι παράγοντες είναι αυτοί που συμβάλλουν ή επιτείνουν το πρόβλημα της φτώχειας; Πώς εξελίσσεται το φαινόμενο της φτώχειας μέσα στο χρόνο στα διάφορα κράτη – μέλη της ΕΕ; Και τελικά, πόσο εύκολο ή δύσκολο είναι να αντιμετωπιστεί το συγκεκριμένο πρόβλημα; Αυτά είναι συνοπτικά τα ερωτήματα που πραγματεύεται η παρούσα εργασία.

1 Η φτώχεια και η μέτρησή της

Αν σε κάτι συμφωνούν όλοι σχετικά με το πρόβλημα της φτώχειας, είναι στο ότι δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός της.

1.1 Αντιμετώπιση της φτώχειας – Ιστορική αναδρομή

Όπως εύστοχα παρατηρεί ο Alcock (1997, σ. 9), «η ιστορία της φτώχειας είναι συγχρόνως και η ιστορία των πολιτικών που απευθύνονται σε ή αναπτύσσονται για τους φτωχούς».

Οι ρίζες της φτώχειας ως κοινωνικού φαινομένου χάνονται στα βάθη της ανθρώπινης ιστορίας. Ήδη από τις πρώτες ανθρώπινες κοινωνίες των τροφοσυλλεκτών, η αδυναμία κάλυψης βασικών βιοτικών αναγκών, με πρώτη την τροφή, αλλά και την ένδυση και τη στέγη, είτε αυτή οφειλόταν σε έκτακτα γεγονότα (λιμούς, επιδημίες, σεισμούς, πλημμύρες και άλλες φυσικές καταστροφές), είτε στην ίδια τη δομή και τον τρόπο συγκρότησης της εκάστοτε κοινωνίας και το βαθμό ανισότητας στην κατανομή των υλικών αγαθών, υπήρξε αντικείμενο συλλογικής αντιμετώπισης. Η πιο εμφανής, ίσως, μεταξύ αυτών ήταν οι μαζικές μετακινήσεις πληθυσμών, μικρής ή και μεγαλύτερης κλίμακας, με σκοπό ακριβώς την εξεύρεση τόπων και συνθηκών προσφορότερων για την κάλυψη των ανωτέρω, ή και άλλων, αναγκών. Το φαινόμενο αυτό δεν έχει πάψει να εμφανίζεται, διαμέσου των αιώνων, μέχρι και τις μέρες μας, με τη μορφή της οικονομικής μετανάστευσης. Δεν υπήρξε, όμως, αυτός ο μόνος τρόπος με τον οποίο επιχειρήθηκε να αντιμετωπιστεί η φτώχεια και οι συνέπειές της.

Από πολύ παλιά, η ευθύνη της κάλυψης των διαφόρων αναγκών του ατόμου, κατεξοχήν δε των ευρισκόμενων σε αδυναμία οποιασδήποτε μορφής (βρεφών, παιδιών ηλικιωμένων, ασθενών, αναπήρων και για οποιαδήποτε άλλη αιτία ανήμπορων να εργαστούν), βάρυνε την οικογένεια (το νοικοκυριό), με τις διάφορες μορφές που αυτή ήταν συγκροτημένη στις διάφορες κοινωνίες, και δευτερευόντως την τοπική κοινωνία (Μηνακάκης, Β., 2008, σ. 37 κ.εξ.). Σταδιακά αναπτύχθηκε η αντίληψη της κοινωνικής φροντίδας, αρχικά υπό την επίδραση της θρησκείας, τόσο με την προβολή προτύπων ζωής και καθημερινής συμπεριφοράς στη βάση των αρχών της δικαιοσύνης, του αλτρουισμού, της φιλανθρωπίας, της φιλευσπλαχνίας, της ελεημοσύνης, του εθελοντισμού, όσο και με την ανάπτυξη σχετικών δράσεων και τη δημιουργία και υποστήριξη της λειτουργίας ιδρυμάτων που δραστηριοποιούνται στο πεδίο της φροντίδας και της προστασίας των αναξιοπαθόντων, πάντοτε όμως χωρίς την πεποίθηση ότι έτσι ανταποκρίνονται στην απαίτηση ικανοποίησης ενός σχετικού δικαιώματος των προσώπων που αφορούσαν οι σχετικές πρωτοβουλίες, αλλά

θεωρώντας ότι έτσι εκπληρώνεται μία υποχρέωση του κάθε φορά ελεούντος, η οποία πηγάζει από τη θρησκευτική του πίστη. Σε ένα επόμενο στάδιο, στο χώρο της ευρωπαϊκής ηπείρου ειδικότερα, με τη συγκέντρωση πληθυσμών σε πόλεις και τη δημιουργία επαγγελματικών ενώσεων (συντεχνίες, «σινάφια»), αναλαμβάνονται, σε τοπικό επίπεδο, υποχρεώσεις σχετικές με την κάλυψη αναγκών των εργαζομένων είτε από τους εργοδότες τους, είτε από τις ίδιες τις επαγγελματικές τους ενώσεις.

Στη Αγγλία, αρχικά κάποια νομοθετήματα αποσκοπούν στον έλεγχο της παρεχόμενης από τους ακτήμονες φτωχούς εργασίας (1349), ενώ άλλοι μεταγενέστεροι νόμοι (1530, 1536, 1547) εισάγουν τη διάκριση των φτωχών βάσει της, θεωρητικής τουλάχιστον, ικανότητάς τους να αυτοεξυπηρετούνται (Alcock, 1997, σ. 10). Σημείο καμπής, όμως, στην αντιμετώπιση της φτώχειας με οργανωμένο τρόπο από το κράτος αποτέλεσε ο Νόμος περί Φτωχών (Poor Law Act, 1601), μεταφέροντας ουσιαστικά στο κράτος την ευθύνη για την κοινωνική πρόνοια (Alcock, 1997, σ. 11). Για πρώτη φορά επιβάλλεται φορολογία με σκοπό τη βοήθεια προς τους φτωχούς, δημιουργείται ειδικό σώμα εισπραξής των φόρων, γίνεται διάκριση του πληθυσμού ανάλογα με την ικανότητα για εργασία (άποροι, άεργοι, άνεργοι, ανίκανοι για εργασία), θέτοντας ως αντιστάθμισμα της παρεχόμενης στους φτωχούς κοινωνικής προστασίας την υποχρεωτική από μέρους τους παροχή εργασίας στα Σπίτια Εργασίας (workhouses). Η μορφή αυτή «ανταποδοτικής» κοινωνικής αντιμετώπισης της φτώχειας εξαπλώθηκε βαθμηδόν και σε άλλα ευρωπαϊκά κράτη (Μηνακάκης, 2008, σ. 39), πάντοτε με παράλληλους στόχους την εξασφάλιση «μιας υποτυπώδους υλικής βάσης επιβίωσης» για τους εξαθλιωμένους (φτωχούς, επαίτες, ανέργους) έναντι «καταναγκαστικής και εξοντωτικής εργασίας, κυρίως στις αναπτυσσόμενες βιομηχανίες». Το οριστικό πέρασμα από τη φεουδαρχία στον καπιταλισμό, με την απομάκρυνση από το χωριό, που συνεπάγεται την αποκοπή από τις δικλείδες επιβίωσης που εξασφάλιζε η αγροτική κοινότητα (οικογένεια, τοπική κοινωνία, εκκλησία, συντεχνίες), αφήνοντας τον τυπικά «ελεύθερο» εργάτη πρακτικά απροστάτευτο έναντι των παλαιών (ασθένεια, αναπηρία, θάνατο, γηρατειά), αλλά και των νέων (ανεργία, αστικός τρόπος ζωής) «κινδύνων», όπως αυτοί διαμορφώνονται από το νέο καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής, υποστηρίζεται (Alcock, 1997, σ. 9) ότι είναι και το πλαίσιο εντός του οποίου για πρώτη φορά δημιουργείται η φτώχεια, ακριβώς λόγω της αδυναμίας κάποιων ατόμων να αποκτήσουν ή να διατηρήσουν μισθωτή εργασία. Οπωσδήποτε σηματοδοτεί την ανάδειξη του κράτους σε εγγυητή της αποκατάστασης μιας «νέας συλλογικότητας και αλληλεγγύης», που θα αντικαθιστούσε τη «χαμένη κοινότητα», ως

απόηχο και αποτέλεσμα των προταγμάτων και των αξιών του Διαφωτισμού – κοινωνική ισότητα, κοινωνική δικαιοσύνη, αδελφοσύνη (Μηνακάκης, 2008, σ. 40-41).

Στα μέσα του 18^{ου} αιώνα συγκροτούνται Ταμεία Αλληλοβοήθειας των εργατών, στα πρότυπα των παλιών συντεχνιών, που όμως γρήγορα διαλύονται με κρατική παρέμβαση. Στη βάση αυτής της εξέλιξης βρίσκεται ο φόβος της οικονομικής ισχυροποίησης και της πολιτικής χειραφέτησης της εργατικής τάξης. Προβάλλοντας την ευθύνη των ίδιων των φτωχών για την κατάστασή τους, προωθείται στην Αγγλία ο νέος Νόμος για τη Φτώχεια (Poor Law Amendment Act, 1834), με τον οποίο μειώνονται οι δαπάνες κοινωνικής πρόνοιας και εφαρμόζονται αυστηρότατες προϋποθέσεις για την παροχή βοήθειας και νέες μορφές ελέγχου της εργατικής τάξης, παρέχοντας ουσιαστικά «μια εξαιρετικά τιμωρητική και στιγματίζουσα ανακούφιση» στους αναξιοπαθούντες (Μηνακάκης, 2008, σ. 43-45), βασισμένη στη φιλοσοφία της «ελάσσοнос επιλεξιμότητας», που μεταφραζόταν στην πρόνοια του κράτους για επίπεδο διαβίωσης χαμηλότερο από αυτό του κατώτερου εργαζόμενου (Alcock, 1997, σ. 11-12).

Οι πρώτες μορφές κοινωνικής προστασίας σύγχρονου τύπου εμφανίζονται στο δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα, με την ψήφιση στην Αγγλία, αλλά και σε άλλες χώρες, σειράς εργατικών νόμων για τα εργοστάσια, και αφορούν κυρίως τομείς κρίσιμους για την ανάπτυξη της καπιταλιστικής οικονομίας (ναυτιλία, ορυχεία), με την καθιέρωση εργοδοτικής εισφοράς. Ήταν η ανάγκη προσέλκυσης, διατήρησης και αναπαραγωγής ικανής εργατικής δύναμης σε συγκεκριμένους τομείς της οικονομίας που οδήγησε στην εξέλιξη αυτή, όπως και σε αυτοτελείς εργοδοτικές πρωτοβουλίες («φωτισμένος πατερναλισμός»), με την ίδρυση εργοδοτικών ταμείων και τη δημιουργία εταιρικών συντάξεων, αλλά και άλλων παροχών, όπως η εξασφάλιση στέγης με ενοίκιο (Μηνακάκης, 2008, σ. 45-46).

Ως ληξιαρχική πράξη γέννησης του σύγχρονου κοινωνικού κράτους μπορεί να θεωρηθεί το Αυτοκρατορικό Διάγγελμα που εξέδωσε το 1881 ο Γερμανός καγκελάριος Βίσμαρκ και οι νόμοι που ακολούθησαν σχετικά με την ασφάλιση υγείας και ασθένειας, ατυχημάτων και αναπηρίας, και την παροχή συντάξεων. Το παράδειγμά του ακολουθήθηκε και από άλλες ευρωπαϊκές χώρες, έτσι ώστε εντός της πρώτης εικοσαετίας του 20^{ου} αιώνα υπήρχαν συστήματα κοινωνικής ασφάλισης σε όλες τις μεγάλες καπιταλιστικές χώρες, για να φτάσουμε στη συνέχεια, μετά την κρίση του 1929 και, ιδίως, μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο στο κράτος πρόνοιας με τη σημερινή του μορφή, με κυρίαρχο πάντα το διακύβευμα της εξασφάλισης και αναπαραγωγής της απαιτούμενης για την ανάπτυξη της καπιταλιστικής

οικονομίας μισθωτής εργασίας και μοχλό τις σταθερά υπολειμματικές παροχές, σε σύγκριση με τις ελάχιστες αμοιβές των μισθωτών εργαζόμενων (Μηνακάκης, 2008, σ. 46-55).

1.2 Τι είναι φτώχεια;

Τι είναι όμως η «φτώχεια»; Είναι κάτι αντικειμενικό, και άρα μετρήσιμο, ή αντιθέτως βιώνεται ως κατάσταση διαφορετικά από το κάθε άτομο, με τον υποκειμενικό τρόπο που αυτό την αντιλαμβάνεται; Αν σε κάτι συμφωνούν όλοι σχετικά με το πρόβλημα της φτώχειας, είναι στο ότι δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός της. Κι αυτό είναι σημαντικό πρόβλημα, όπως καίρια σημειώνει ο Καράγιωργας (1999, σ 34), αφού «από τον ορισμό που θα δοθεί στη φτώχεια εξαρτάται και ο τρόπος μέτρησής της, τα επίπεδα ή όριά της και επομένως ο αριθμός των φτωχών και η αναλογία τους στο σύνολο του πληθυσμού». Σημαντικότερο δε, σε όλα τα παραπάνω θα πρέπει να βασιστούν και οι πολιτικές που θα σχεδιαστούν και θα εφαρμοστούν για την αντιμετώπισή της.

Όπως προκύπτει και από την προηγούμενη ενότητα, η έννοια της φτώχειας δεν είναι στατική. Διαφοροποιείται στο χώρο και μεταβάλλεται στο χρόνο. Σημαντικό ρόλο στην αντίληψη που έχουν οι άνθρωποι για τη φτώχεια, ο καθένας μεμονωμένα αλλά και ως επικρατούσα στην εκάστοτε χωροχρονική συγκυρία άποψη, παίζει η ίδια η κοινωνική πραγματικότητα μέσα στην οποία ζουν.

Οι ορισμοί που έχουν διατυπωθεί για τη φτώχεια θα μπορούσαν να στοιχηθούν κάτω από δύο κεντρικές έννοιες: της *απόλυτης φτώχειας* και της *σχετικής φτώχειας*, ανάλογα με τα κριτήρια που χρησιμοποιούνται για την κατάταξη των ατόμων στην ομάδα των φτωχών.

1.2.1 Απόλυτη φτώχεια

Όπως είναι φυσικό, για τον ορισμό της *απόλυτης φτώχειας* χρησιμοποιούνται έννοιες και κριτήρια που εξετάζουν αποκλειστικά την κατάσταση του υπό εξέταση ατόμου (ή ομάδας ατόμων), χωρίς να υπεισέρχονται σε συγκρίσεις με άλλα άτομα (ή ομάδες).

Ο Rowntree (1901)¹, στην πρώτη στην ιστορία έρευνα για τη φτώχεια στο York της Αγγλίας, θέτει ως κριτήριο για τη φτώχεια ενός προσώπου την επάρκεια του συνόλου των αποδοχών του για την κάλυψη των απολύτως αναγκαίων για τη διατήρηση απλώς της φυσικής του δύναμης. Για να προσδιοριστεί το όριο της φτώχειας, βάσει του ανωτέρω ορισμού, ακολουθούνται τα εξής βήματα:

¹ Όπως αναλύεται στο Καράγιωργας (1999, σ. 35 κ.εξ.).

- καθορισμός των αναγκών που η κάλυψή τους θεωρείται ότι εξασφαλίζει την επιβίωση του ατόμου (ή της ομάδας),
- προσδιορισμός των υλικών αγαθών (ή και υπηρεσιών) που απαιτούνται για την κάλυψη των αναγκών αυτών, στις ελάχιστες ποσότητες που είναι αναγκαίες για τη διατήρηση της φυσικής δύναμης (διατροφή, υγεία, ένδυση, κατοικία, θέρμανση, καθαριότητα),
- αναγωγή των ποσοτήτων αυτών στη χρηματική αξία που απαιτείται να δαπανηθεί για την προμήθειά τους, λαμβάνοντας υπόψη τις κατώτερες τιμές που διατίθενται στην αγορά,
- άθροιση όλων των επιμέρους χρηματικών αξιών, ώστε να προκύψει το συνολικό χρηματικό ποσό που εξασφαλίζει τη διατήρηση της φυσικής δύναμης.

Η διαδικασία αυτή φαίνεται αρκετά απλή και αντικειμενική. Δεν απαιτείται συχνή αναθεώρησή της, καθώς το χρηματικό ποσό που προκύπτει δεν επηρεάζεται από κοινωνικές μεταβολές (επίπεδο διαβίωσης, καταναλωτικά πρότυπα, κ.λπ.), παρά μόνο από μεταβολές στις τιμές των επιλεγθέντων αγαθών και υπηρεσιών. Παρόλα αυτά, δεν είναι απαλλαγμένη από δυσκολίες.

Οπωσδήποτε δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι υπάρχει ένα γενικό όριο φτώχειας, αντιπροσωπευτικό για όλα τα κράτη και τις περιοχές. Αυτό είναι εύκολα κατανοητό ότι δεν μπορεί να υπάρξει, από τη στιγμή που η επιβίωση και η εξασφάλιση της διατήρησης της φυσικής δύναμης ατόμων που κατοικούν σε διαφορετικές χώρες (ή ακόμη και διαφορετικές περιοχές της ίδιας χώρας) επηρεάζεται από διαφορετικές κλιματολογικές συνθήκες και απειλείται σε διαφορετικό βαθμό από τους διάφορους φυσικούς κινδύνους (σεισμούς, πλημμύρες, κατολισθήσεις), ακόμη και περιστασιακούς κινδύνους (π.χ. επιδημιολογικούς).

Ακόμη, όμως, και όταν καθοριστούν οι ανάγκες που η κάλυψή τους εξασφαλίζει τη διατήρηση της φυσικής δύναμης για κάθε συγκεκριμένη χώρα (ή περιοχή), παραμένει ως σημαντικό πρόβλημα ο προσδιορισμός των αγαθών (ή και υπηρεσιών) που χρειάζονται (και επαρκούν) για το σκοπό αυτό, πολύ περισσότερο δε της ποσότητας (αλλά και της αποδεκτής ποιότητας) για κάθε αγαθό. Ακόμη και για τη διατροφή, για την οποία ενδεχομένως να είναι ευχερέστερη η επιλογή και η ποσοτικοποίηση των σχετικών αγαθών, οι σχετικές εκτιμήσεις (αριθμός θερμίδων που χρειάζονται για τη διατήρηση της φυσικής δύναμης του ατόμου, επιλογή της δίαιτας που θα παρέχει τις θερμίδες αυτές, τιμές αγοράς για τα είδη που συνθέτουν την επιλεγείσα δίαιτα) δεν είναι εντελώς ελεύθερες από υποκειμενικούς παράγοντες. Ακόμη περισσότερο είναι αυτό εμφανές στον υπολογισμό της αξίας για τις

υπόλοιπες συνιστώσες του ορίου της φτώχειας (κατοικία, ένδυση, κ.λπ.). Είναι χαρακτηριστικό ότι στις ΗΠΑ ο προσδιορισμός του ύψους της δαπάνης που απαιτείται για την κάλυψη των υπολοίπων, πλην της διατροφής, αναγκών γίνεται με αναγωγή της ελάχιστης δαπάνης για διατροφή².

Άλλα προβλήματα που παρουσιάζει το συγκεκριμένο υπόδειγμα είναι η δυσκολία αντιστοίχισης της θεωρητικής κατασκευής της ελάχιστης δυνατής κατανάλωσης για την επίτευξη του ορίου διατήρησης της φυσικής δύναμης με την πραγματική δυνατότητα των φτωχών ατόμων (ή νοικοκυριών) να κάνουν τις απαραίτητες εκείνες επιλογές κατά την προμήθεια των αναγκαίων ειδών, καθώς αυτές προϋποθέτουν γνώσεις, πείρα και ειδικευση που συνήθως δεν διαθέτουν, ενώ παραβλέπεται εντελώς και ο βαθμός διάθεσης των φτωχών να «προσαρμόσουν» την καταναλωτική τους συμπεριφορά στο επιλεγέν πρότυπο, η οποία άλλωστε αναδιαμορφώνεται μέσα στο χρόνο, επηρεαζόμενη και από παράγοντες που δεν μπορούν να περιοριστούν από αντικειμενικότητες, όπως π.χ. οι συνήθειες ένδυσης (Καράγιωργας, 1999, σ. 39-42). Είναι εμφανές, επομένως, ότι η έννοια της *απόλυτης φτώχειας* δεν μπορεί να παρακολουθήσει την κοινωνική εξέλιξη, αδυνατώντας να ενσωματώσει της οικονομικής ανάπτυξης και της αύξησης των εισοδημάτων, ιδιαίτερα των αναπτυσσόμενων κοινωνιών, που συνεπάγονται αντίστοιχη μεταβολή του γενικού επιπέδου διαβίωσης και των προτύπων καταναλωτικής συμπεριφοράς. Αυτό που, πάντως, μπορεί οπωσδήποτε να καταγράψει είναι η αποτελεσματικότητα της αναπτυξιακής και ο βαθμός αναδιανεμητικότητας της κοινωνικής πολιτικής τους κράτους.

Στον ορισμό του Rowntree και τον τρόπο μέτρησης της απόλυτης φτώχειας που αυτός εφάρμοσε βασίστηκαν πολλές μεταγενέστερες έρευνες. Χρησίμευσε, όμως, και στο πεδίο της εφαρμοσμένης πολιτικής, αφού χρησιμοποιήθηκε από πολλά κράτη (ΗΠΑ, Ηνωμένο Βασίλειο, Γερμανία) για την εξαγωγή των ορίων της φτώχειας και το σχεδιασμό σχετικών πολιτικών.

1.2.2 Σχετική φτώχεια

Από την άλλη μεριά, η αντίληψη για τη *σχετική φτώχεια* βασίζεται στην παραδοχή ότι η ευημερία των ατόμων δεν μπορεί να περιορίζεται στην ικανοποίηση των αυστηρά βιολογικών αναγκών τους, αλλά επηρεάζεται εξίσου και από κοινωνικούς και πολιτισμικούς

² Βάσει της υπόθεσης ότι οι δαπάνες για διατροφή των φτωχών νοικοκυριών αποτελούν το 1/3 της συνολικής τους δαπάνης.

παράγοντες. Ο Townsend (1979)³ ορίζει τη φτώχεια ως την «ανεπάρκεια πόρων που αποκλείει ουσιαστικά το άτομο ή την οικογένεια από το συνηθισμένο επίπεδο διαβίωσης, καθώς και από τη συμμετοχή του στις συνήθειες και δραστηριότητες της κοινωνίας στην οποία ζει». Μια άλλη διάσταση της σχετικότητας της φτώχειας είναι η υποκειμενική αίσθηση που ο καθένας έχει γι' αυτήν – σε ποιο βαθμό νιώθει ότι είναι, ο ίδιος ή κάποιος άλλος, φτωχός (Macaron, 1995, σ. 226), ακολουθώντας μέσα στο χρόνο τις κοινωνικοοικονομικές μεταβολές.

Το όριο της *σχετικής φτώχειας* προσδιορίζεται με διάφορα κριτήρια⁴. Ένα από αυτά είναι το εισόδημα (ή, εναλλακτικά, η καταναλωτική δαπάνη), ως παράγοντας που μπορεί να εκφράσει με αξιοπιστία το σχετικό επίπεδο διαβίωσης ενός ατόμου (ή νοικοκυριού). Με βάση, λοιπόν, το εισόδημα (ή την καταναλωτική δαπάνη), διακρίνουμε βασικά δύο διαφορετικές μεθόδους προσδιορισμού του ορίου (σχετικής) φτώχειας. Με την πρώτη μέθοδο, προσδιορίζεται ένα ποσοστό του πληθυσμού, που βρίσκεται χαμηλότερα στην κλίμακα κατανομής του διαθέσιμου εισοδήματος, και σε αυτά τα άτομα αποδίδεται ο χαρακτηρισμός του «φτωχού», αφού το διαθέσιμο εισόδημά τους, συγκρινόμενο με τα άτομα που με το κριτήριο αυτό βρίσκονται σε υψηλότερες θέσεις της κλίμακας κατανομής, είναι χαμηλότερο. Η δεύτερη μέθοδος προκρίνει την επιλογή ενός επιπέδου εισοδήματος (ή καταναλωτικής δαπάνης), το οποίο αξιολογείται ως επαρκές για την εξασφάλιση στο άτομο (ή το νοικοκυριό) του συνηθισμένου επιπέδου διαβίωσης και της συμμετοχής στο κοινωνικό γίνεσθαι της κοινωνίας στην οποία διαβιοί (σύμφωνα και με τον αντέρω ορισμό του Townsend): οι διαθέτοντες εισόδημα (ή πραγματοποιούντες δαπάνες) κάτω από αυτό το όριο συναπαρτίζουν τον πληθυσμό που βρίσκεται σε κατάσταση (σχετικής) φτώχειας.

Γίνεται αντιληπτό ότι και στις δύο ανωτέρω μεθόδους δεν είναι καθόλου εύκολος και αυτόματος ο προσδιορισμός του ορίου της φτώχειας. Και στη μεν δεύτερη περίπτωση θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι είναι εφικτή η εύρεση του επιπέδου εισοδήματος εκείνου που θα επιτρέπει την ικανοποίηση των βασικών και άλλων κοινωνικών αναγκών του εξεταζόμενου πληθυσμού, όχι πάντως χωρίς προβλήματα και δυσχέρειες (παρόμοια με αυτά που αφορούν στον προσδιορισμό του ορίου της απόλυτης φτώχειας, όπως περιγράφηκε στην προηγούμενη ενότητα). Ειδικά, όμως στην περίπτωση του προσδιορισμού ενός συγκεκριμένου ποσοστού του πληθυσμού στην κλίμακα κατανομής εισοδήματος (ή καταναλωτικής δαπάνης) και του χαρακτηρισμού του ως φτωχού, εμφωλεύει μεγάλος βαθμός

³ Όπως αναφέρεται στο Καράγιωργας (1999, σ. 42).

⁴ Βλ. Καράγιωργας, Σ. (1999, σ. 43 κ.εξ.).

αυθαιρεσίας: ποιος και πώς θα αποφασίσει αν αυτό το ποσοστό θα είναι το 10%, το 20% ή το 30%; Ένα άλλο σοβαρό μειονέκτημα του καθορισμού ενός συγκεκριμένου ποσοστού του πληθυσμού και του χαρακτηρισμού του ως «φτωχού» είναι ότι η μονολιθικότητα του (σταθερού) αυτού ποσοστού δεν επιτρέπει να μελετηθούν και να διαγνωστούν εξελίξεις και μεταβολές στο φαινόμενο της φτώχειας, αφού θα υπάρχουν πάντοτε «φτωχοί» και μάλιστα, ακριβώς λόγω της εφαρμογής του ποσοστού ως προσδιοριστικού παράγοντα, σε ουσιαστικά προαποφασισμένο και μη μεταβαλλόμενο (σχετικό) μέγεθος. Και στις δύο περιπτώσεις, πάντως, είναι πολλές οι παράμετροι που πρέπει να συνυπολογιστούν για τον ορθότερο δυνατό προσδιορισμό της διαχωριστικής γραμμής της φτώχειας, αρκετές από τις οποίες επιτρέπουν μεγάλο βαθμό ελευθερίας (άρα, δυνητικά, και αυθαιρεσίας) στους λαμβάνοντες τη σχετική απόφαση: ο βαθμός ανισότητας στη διανομή εισοδήματος, οι επικρατούσες κοινωνικές αντιλήψεις για τη φτώχεια (στο εκάστοτε συγκεκριμένο κοινωνικό πλαίσιο), πολιτικές ή άλλες προτεραιότητες, ακόμη και σκοπιμότητες, χωρίς να μπορεί να υποβαθμιστεί (το αντίθετο μάλιστα) η σημασία της υποκειμενικής αντίληψης του ίδιου του αποφασίζοντος.

Οι δύο παραπάνω μέθοδοι έχουν τύχει ευρύτατης εφαρμογής, τόσο σε ακαδημαϊκό, όσο και πρακτικό επίπεδο: ο μεν προσδιορισμός του ορίου της φτώχειας σε προκαθορισμένο ποσοστό του πληθυσμού (συνήθως 40-45%), ιδιαίτερα σε περιπτώσεις χωρών του αναπτυσσόμενου κόσμου, σε σειρά ερευνών της Παγκόσμιας Τράπεζας, ο δε καθορισμός συγκεκριμένου επιπέδου εισοδήματος σε σειρά μελετών του ΟΟΣΑ για τα κράτη – μέλη του, αλλά και ως τρόπος μέτρησης του ποσοστού των φτωχών στις χώρες – μέλη της ΕΕ. Στη δεύτερη περίπτωση, ο συνηθέστερος τρόπος εφαρμογής είναι η επιλογή ενός εισοδήματος αναφοράς (συνήθως το μέσο⁵ ή το διάμεσο⁶ εισόδημα, ή και οι κατώτατες αποδοχές⁷) και στη συνέχεια ο προσδιορισμός της εισοδηματικής γραμμής φτώχειας ως ποσοστού αυτού του εισοδήματος⁸.

⁵ Ως μέσο εισόδημα ορίζεται το πλήθος του συνολικού εισοδήματος διά του αριθμού των ατόμων που το διαθέτουν. Βλ. και Ματσαγγάνης, Μ.; Λεβέντη, Χ.; Καναβιτσά, Ε.; Φλεβοτόμου, Μ.; (2016, σ. 12-13).

⁶ Ως διάμεσο εισόδημα ορίζεται το εισόδημα του ατόμου που βρίσκεται ακριβώς στο μέσο της εισοδηματικής κατανομής. Με μια άλλη διατύπωση, είναι το σημείο εκείνο της εισοδηματικής κατανομής που ικανοποιεί τη συνθήκη το πλήθος των υψηλότερων από αυτό εισοδημάτων να είναι ίσο με το πλήθος των χαμηλότερων από αυτό εισοδημάτων. Βλ. και Ματσαγγάνης, Μ.; Λεβέντη, Χ.; Καναβιτσά, Ε.; Φλεβοτόμου, Μ.; (2016, σ. 12-13).

⁷ Βλ. Macaron, D. (1995, σ. 226).

⁸ Το ποσοστό αυτό κυμαίνεται μεταξύ 50% (παλαιότερα) και 60% και χρησιμοποιείται με εφαρμογή κατάλληλων σταθμίσεων. Διαφορετικά ποσοστά του εισοδήματος αναφοράς χρησιμοποιούνται για να διακρίνουν τη φτώχεια από την ακραία φτώχεια.

Μια παραλλαγή, που συνδυάζει τις δύο έννοιες, της *σχετικής* και της *απόλυτης* φτώχειας, και εφαρμόστηκε από τον Rose (1976)⁹ για τη μέτρηση της φτώχειας στον Καναδά, θεωρεί φτωχούς αυτούς που χρησιμοποιούν ποσοστό 70% ή και περισσότερο του εισοδήματός τους για την εξασφάλιση τροφής, ένδυσης και στέγασης.

Σε μιαν άλλη διάκριση, ίσως και εξειδίκευση της υποκειμενικής διάστασης της φτώχειας (Macaron, 1995, σ. 227), ως *κανονιστική* (normative) φτώχεια ορίζεται η επικρατούσα αντίληψη ότι τα άτομα που ανήκουν σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες (άνεργοι, ηλικιωμένοι, τρόφιμοι ιδρυμάτων, διανοητικά ή σωματικά ασθενείς, κ.ά.) είναι, εκ της συγκεκριμένης ιδιότητάς τους και μόνο, αυταπόδεικτα φτωχά. Όπως τονίζει ο Macaron, είναι προφανές ότι η υποκειμενική, αν και διαδεδομένη, αυτή αντίληψη δεν είναι αληθής, αφού μπορεί τα μέλη των ανωτέρω, ή και άλλων ομάδων, να εμφανίζουν σε μεγαλύτερο βαθμό την πιθανότητα να είναι φτωχοί, δεν μπορεί όμως να υποστηριχθεί ότι αυτό συμβαίνει χωρίς εξαιρέσεις για το σύνολο των ανηκόντων σε μια οποιαδήποτε κοινωνική ομάδα ατόμων.

1.2.3 Άλλα προβλήματα στη μέτρηση της φτώχειας

Η καταλληλότητα του εισοδήματος ως προσδιοριστικού παράγοντα της φτώχειας έχει αμφισβητηθεί. Ήδη ο Townsend (1979)¹⁰ έχει επισημάνει την ανάγκη ευρύτερων ορισμών, σχετικά με τους όρους, αλλά και τις ανάγκες. Το εισόδημα δεν είναι αρκετό για τον προσδιορισμό του επιπέδου διαβίωσης των νοικοκυριών, καθώς αυτό συναρτάται και με άλλους παράγοντες, όπως η περιουσία, η αποταμίευση προηγούμενων περιόδων, το εισόδημα σε είδος, το όφελος από τη χρήση δημοσίων αγαθών ή ακόμη και αγαθών αυτοπαραγωγής¹¹. Από την πλευρά των αναγκών, όπως έχει ήδη παρουσιαστεί, εκτός από την κάλυψη των «απολύτως αναγκαίων», θεωρείται σημαντική η συμμετοχή του ατόμου (ή του νοικοκυριού) στο λεγόμενο «εθνικό τρόπο ζωής», τις συνήθειες δηλαδή και τον τρόπο ζωής, τις κοινωνικές δραστηριότητες και τις εκδηλώσεις του κοινωνικού του περιβάλλοντος (π.χ. ταξίδια αναψυχής, διακοπές, γιορτές και προσκλήσεις φίλων, ανέσεις της κατοικίας, κ.λπ.). Εισάγεται έτσι η έννοια της *αποστέρησης* ή μη του ατόμου (ή του νοικοκυριού) από τον «τρόπο ζωής», ως καταλληλότερο από το εισόδημα μέτρο για τον προσδιορισμό της φτώχειας, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι το εισόδημα δεν συνδέεται με τον τρόπο ζωής. Για την κατάρτιση των σχετικών

⁹ Όπως αναφέρεται στο Καράγιωργας (1999, σ. 47).

¹⁰ Όπως αναφέρεται στο Καράγιωργας (1999, σ. 47 κ.εξ.).

¹¹ Βλ. και Ματσαγγάνης, Μ.; Λεβέντη, Χ.; Καναβιτσά, Ε.; Φλεβοτόμου, Μ. (2016, σ. 19-20)

δεικτών αποστέρησης ο Townsend επιχείρησε να συνδέσει την ευρύτερη έννοια των «πόρων» με την ευρύτερη έννοια του «τρόπου ζωής». Οι δείκτες, όμως, που επιλέγονται δεν μπορούν να οδηγήσουν σε πέραν πάσης αμφισβήτησης ασφαλή συμπεράσματα, καθώς διαφορετικά άτομα (ή νοικοκυριά) θα εμφανίζουν διαφορετικούς βαθμούς αποστέρησης σε διαφορετικούς δείκτες, αποτυπώνοντας με αυτόν τον τρόπο το διαφορετικό βαθμό ενδιαφέροντός τους για καθεμιά από τις παραμέτρους που ο κάθε δείκτης μετρά, και αναδεικνύοντας, επακόλουθα την ανάγκη στάθμισης των χρησιμοποιούμενων δεικτών, με σκοπό την ορθότερη δυνατή προσέγγιση του σχετικού ορίου φτώχειας, του σημείου δηλαδή που θα διαχωρίζεται η *αποστέρηση από τη μη αποστέρηση*. Εκτός, όμως, από την αντικειμενική καταγραφή της σχετικής αποστέρησης, που μετράται από το βαθμό συμμετοχής του κάθε ατόμου (ή νοικοκυριού) σε καθεμιά από τις μετρώμενες διαστάσεις του «τρόπου ζωής», υποστηρίζεται ότι υπάρχει και η υποκειμενική αντίληψή της, που επηρεάζεται από τη σύγκριση της κοινωνικής ισχύος, της θέσης στην εργασία, των συνθηκών, κ.λπ. που κάνει κάθε άτομο σε σύγκριση με άλλες κοινωνικές ομάδες. Όπως είναι φυσικό, σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση αυτής της υποκειμενικής αντίληψης της σχετικής αποστέρησης παίζει η κοινωνική ομάδα αναφοράς, αυτή δηλαδή με την οποία το άτομο συγκρίνει τη δική του κατάσταση.

Με αντίστοιχο τρόπο, αμφισβητείται και η καταλληλότητα του συμβατικού υπολογισμού της σχετικής φτώχειας (ως ποσοστού ενός εισοδήματος αναφοράς)¹². Κι αυτό ακριβώς επειδή η υποκειμενική αντίληψη των ατόμων (ή των νοικοκυριών) για το επίπεδο διαβίωσής τους δεν γίνεται πάντα ή μόνο με σύγκριση προς αυτό μιας υποθετικής «μέσης οικογένειας». Ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσης (και γενικής πτώσης των εισοδημάτων) η σύγκριση γίνεται με το ίδιο το δικό τους βιοτικό επίπεδο κατά το πρόσφατο παρελθόν. Η σχέση αυτή μπορεί να αποτυπωθεί καλύτερα με την έννοια του *σταθερού ορίου της σχετικής φτώχειας*, που ουσιαστικά είναι το όριο της σχετικής φτώχειας ενός προηγούμενου έτους, με την απαραίτητη προσαρμογή με τον πληθωρισμό της περιόδου που έχει μεσολαβήσει.

Τέλος, υποστηρίζεται (Καραντινός, 1999, σ. 66 κ.εξ.) ότι ο προσδιορισμός του ορίου της φτώχειας βάσει του εισοδήματος, το οποίο θεωρείται ότι αντιπροσωπεύει τη δυνατότητα του ατόμου (ή του νοικοκυριού), ουσιαστικά καταλήγει να ταυτίζει τη φτώχεια με την οικονομική ανισότητα. Προτείνεται γι' αυτό ως καταλληλότερο μέγεθος αναφοράς η κατανάλωση¹³, η οποία μάλιστα, επειδή ακριβώς ενσωματώνει και άλλες πηγές πόρων, εκτός από το τρέχον εισόδημα (περιουσία, αποταμιεύσεις, δυνατότητα δανεισμού, μη

¹² Βλ. στο Ματσαγγάνης, Μ.; Λεβέντη, Χ.; Καναβιτσά, Ε.; Φλεβοτόμου, Μ. (2016, σ. 14-15).

¹³ Βλ. και Ματσαγγάνης, Μ.; Λεβέντη, Χ.; Καναβιτσά, Ε.; Φλεβοτόμου, Μ. (2016, σ. 17-18).

εισοδηματικές παροχές σε είδος, αλλά και τη δυνατότητα χρήσης δημοσίων αγαθών και αγαθών αυτοπαραγωγής), μπορεί να προσδιορίσει ακριβέστερα το επίπεδο διαβίωσης, άρα και τη φτώχεια.

2 Η φτώχεια στην Ε.Ε.

Η αντιμετώπιση της φτώχειας αποτελεί αντικείμενο της κοινωνικής πολιτικής, η οποία, αν και δεν υπάγεται στους τομείς αποκλειστικής αρμοδιότητας της ΕΕ, δεν συνεπάγεται, όμως, και ότι οι σχετικές εθνικές πολιτικές των κρατών-μελών της ΕΕ χαράσσονται και υλοποιούνται εντελώς ανεξάρτητα και ανεπηρέαστα, αφού οι πρωτοβουλίες και οι δράσεις της Ένωσης, πολύ περισσότερο δε η δυνατότητά της να χρηματοδοτεί αναπτυξιακά προγράμματα και δράσεις των κρατών-μελών, που συχνά έχουν ως αντικείμενο ακριβώς την αντιμετώπιση παραδοσιακών προβλημάτων και νέων προκλήσεων στον τομέα της φτώχειας και ιδιαιτέρως του κοινωνικού αποκλεισμού, συνεπάγονται μία σταδιακή αλλά συνεχή αύξηση της επιρροής της.

2.1 Ιστορική αναδρομή

Ήδη με τη Λευκή Βίβλο για την Ευρωπαϊκή Κοινωνική Πολιτική (1994), και παρόλο που η ίδια η φύση της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης τοποθετούσε στο κέντρο του ενδιαφέροντος και της ενασχόλησής της τα πιο στενά οικονομικής φύσεως προβλήματα και πολιτικές, διαφαίνεται η αυξανόμενη σημασία που αναγνωρίζεται ότι πρέπει να αποδοθεί στο φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού, συνδέοντάς το με τη φτώχεια και περιγράφοντας και άλλες διαστάσεις του, πλην της κοινά αποδεκτής (ανεργία και έλλειψη εισοδήματος), όπως τις ανισότητες στην υγεία, την εκπαίδευση, τη στέγη. Αξιοποιώντας αυτήν την παρακαταθήκη, στη σύνοδο κορυφής της Λισαβόνας (Μάρτιος 2000) εμφανίζεται στο ευρωενωσιακό προσκήνιο η φτώχεια, ως πεδίο όπου πλέον είναι αναγκαίος και επιθυμητός ο συντονισμός των σχετικών εθνικών πολιτικών. Η στρατηγική της Λισαβόνας, που επαναβεβαιώθηκε στη σύνοδο της Νίκαιας (Δεκέμβριος 2000), έχοντας θέσει ως κεντρικό στόχο την ανάδειξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην πρωτοπορία της παγκόσμιας οικονομίας έως το 2010, με όρους ανταγωνιστικότητας αλλά και αειφορίας, έθεσε στο κέντρο του προβληματισμού εντός της ΕΕ τα ζητήματα κοινωνικής πολιτικής και κοινωνικής προστασίας, αναγνωρίζοντας ότι το πλέγμα των σχετικών αλληλεπιδράσεων είναι καθοριστικής σημασίας για την επίτευξη των τεθειμένων στόχων και την πορεία της ΕΕ προς το μέλλον. Επιδιώχθηκε, γι' αυτό το λόγο, με εργαλείο την Ανοιχτή Μέθοδο Συντονισμού, να συμβάλλουν, στο βαθμό που αυτό ήταν δυνατόν και επέτρεπε ο μη δεσμευτικός χαρακτήρας των σχετικών διαδικασιών, οι στοχεύσεις των εθνικών πολιτικών στο πεδίο της κοινωνικής προστασίας στην εξυπηρέτηση του γενικότερου στόχου της οικονομικής ανασυγκρότησης της ΕΕ. Στη σχετική Ανακοίνωση για τους στόχους της καταπολέμησης της φτώχειας και του

κοινωνικού αποκλεισμού¹⁴, εξειδικεύοντας τις κατευθύνσεις που προτείνεται να λάβουν οι σχετικές εθνικές πολιτικές, μέσω της κατάρτισης εθνικών προγραμμάτων δράσης, επισημαίνεται η σπουδαιότητα της εξασφάλισης πρόσβασης σε πόρους, δικαιώματα, αγαθά και υπηρεσίες, προτείνεται η υιοθέτηση προληπτικών μέτρων κατά του αποκλεισμού, αναγνωρίζεται η ανάγκη ιδιαίτερης φροντίδας για τις περισσότερο ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού και αντιμετώπισης προβλημάτων σε εστίες αποκλεισμού και επιδιώκεται η κινητοποίηση του συνόλου των εμπλεκόμενων παραγόντων, δημοσίων και ιδιωτικών, προς επίτευξη των κοινών στόχων.

Η διάδοχη στρατηγική «Ευρώπη 2020», συμπεριλαμβάνοντας στους πέντε βασικούς της στόχους τη μείωση τουλάχιστον κατά 20 εκατομμύρια των ατόμων που βρίσκονται ή κινδυνεύουν να βιώσουν συνθήκες φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, αλλά και την ανάγκη για αύξηση της συμμετοχής στο αγαθό της εκπαίδευσης και εξασφάλιση ίσων ευκαιριών πρόσβασης στην απασχόληση και την κοινωνική προστασία, προωθεί ακόμη πιο ουσιαστικά τη διαδικασία συντονισμού των αναλαμβανόμενων εθνικών πρωτοβουλιών, μέσω της εξειδίκευσης των ευρωπαϊκών στόχων σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, έτσι ώστε από την επιτυχή πορεία υλοποίησής τους να προκύπτει η μέγιστη δυνατή συμβολή τους στην προσπάθεια ευόδωσης των ευρύτερων σχεδιασμών της Ένωσης.

2.2 Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης (EU-SILC)

Το βασικό εργαλείο που χρησιμοποιείται από την ΕΕ και τα κράτη-μέλη της για τη μέτρηση της φτώχειας είναι η Έρευνα Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης (Statistics on Income and Living Conditions – EU-SILC). Διενεργείται από το 2003, έχοντας αντικαταστήσει το Ευρωπαϊκό Πάνελ Νοικοκυριών (European Community Household Panel – ECHP), συγκεντρώνοντας τα στοιχεία που είναι απαραίτητα για την κατάρτιση δεικτών που θα επιτρέπουν την παρακολούθηση της εξέλιξης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στα κράτη-μέλη της ΕΕ και συνολικά στην Ένωση.

2.2.1 Περιγραφή της EU-SILC

¹⁴ Ανακοίνωση του Συμβουλίου, Στόχοι της καταπολέμησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C 82/02, 13.3.2001

Η νομική βάση της έρευνας EU-SILC είναι ο Κανονισμός 1177/2003¹⁵ και βασικός της στόχος είναι η συλλογή επίκαιρων και συγκρίσιμων δεδομένων σχετικά με το επίπεδο και τη σύνθεση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, για την παραγωγή κοινοτικών (ενωσιακών) στατιστικών (άρθρο 1). Η επίτευξη αυτού του στόχου αναμένεται να επιτυγχάνεται μέσω του σχεδιασμού κοινών μεθοδολογικών εργαλείων, σε συνεργασία της Eurostat με τα κράτη-μέλη, τη χρήση κοινών ερωτηματολογίων, με τα οποία καταγράφονται συγκεκριμένα και κοινά δεδομένα, έτσι ώστε να προκύπτουν στοιχεία που θα επιτρέπουν συγκρίσεις μεταξύ των κρατών-μελών, αλλά και θα υποστηρίζουν την παρακολούθηση της εξέλιξης των φαινομένων της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού μέσα στο χρόνο.

Για τις ανάγκες της έρευνας, στο άρθρο 2 του Κανονισμού διατυπώνονται διάφοροι ορισμοί (κοινοτικές στατιστικές, παραγωγή στατιστικών, έτος έρευνας, περίοδος εργασίας πεδίου, περίοδος αναφοράς, ιδιωτικό νοικοκυριό, συγχρονικά δεδομένα, διαχρονικά δεδομένα, μέλη δείγματος, βασικοί τομείς-στόχοι, δευτερεύοντες τομείς-στόχοι). Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι έννοιες α) του «ακαθάριστου εισοδήματος», το οποίο ορίζεται ως «το συνολικό και άλλο εισόδημα που εισπράττει το νοικοκυριό» πριν την αφαίρεση όλων των καταβαλλόμενων φόρων και εισφορών (φόρου εισοδήματος, τακτικών φόρων περιουσίας, υποχρεωτικών εισφορών κοινωνικής ασφάλισης, συνυπολογιζομένων και των εργοδοτικών εισφορών), και στο οποίο συμπεριλαμβάνονται και χρηματικές μεταβιβάσεις μεταξύ των νοικοκυριών, και β) του «διαθέσιμου εισοδήματος», που υπολογίζεται αφαιρώντας από το ακαθάριστο εισόδημα τους καταβαλλόμενους φόρους και εισφορές (φόρο εισοδήματος, τακτικούς φόρους περιουσίας, υποχρεωτικές εισφορές κοινωνικής ασφάλισης, συνυπολογιζομένων και των εργοδοτικών εισφορών), καθώς και τυχόν χρηματικές μεταβιβάσεις μεταξύ των νοικοκυριών.

Περίοδος αναφοράς της έρευνας είναι το δωδεκάμηνο (άρθρο 4), είτε αυτό είναι σταθερό (το προηγούμενο ημερολογιακό ή φορολογικό έτος), είτε είναι κινητό (το δωδεκάμηνο που προηγείται του χρόνου διενέργειας της συνέντευξης). Ως πληθυσμός αναφοράς ορίζεται το σύνολο των ιδιωτικών νοικοκυριών και τα μέλη τους που διαμένουν στην επικράτεια του κάθε κράτους-μέλους κατά τη χρονική στιγμή της συλλογής των

¹⁵ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ, 1177/2003 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16^{ης} Ιουνίου 2003 σχετικά με τις κοινοτικές στατιστικές για το εισόδημα και τις συνθήκες διαβίωσης (EU-SILC), Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, L 165/1, 3.7.2003

δεδομένων (άρθρο 7), ενώ οι πληροφορίες που συλλέγονται αφορούν τα νοικοκυριά και τα άτομα ηλικίας τουλάχιστον 16 ετών.

Τα δεδομένα συλλέγονται από τυχαία δείγματα, που εξασφαλίζουν την αντιπροσωπευτικότητα σε εθνικό επίπεδο (άρθρο 8), ενώ υπάρχει η δυνατότητα χρησιμοποίησης δείγματος ατόμων (αντί νοικοκυριών) για τα κράτη-μέλη που τηρούν μητρώα για το εισόδημα και άλλα δεδομένα (άρθρο 9). Τα μεγέθη των ελάχιστων δειγμάτων για κάθε χώρα προσδιορίζονται στο Παράρτημα II του Κανονισμού. Στην Ελλάδα, ειδικότερα, η δειγματοληψία έγινε με συγκεκριμένους κανόνες (Giakoumatos and Malapani, 2017) έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος και, επομένως, η αξιοπιστία της έρευνας, ενώ ταυτόχρονα γίνεται σταδιακή ανανέωση του δείγματος (αντικατάσταση του 25% του δείγματος κάθε χρόνο).

Τα δεδομένα που συλλέγονται ανήκουν σε δυο μεγάλες ομάδες: α) τα συγχρονικά, δηλαδή αυτά που αναφέρονται σε μια δεδομένη χρονική στιγμή ή ένα ορισμένο χρονικό διάστημα, και β) τα διαχρονικά, δηλαδή αυτά που αναφέρονται στις εξελίξεις σε ατομικό επίπεδο με την πάροδο του χρόνου (τα διαχρονικά δεδομένα πρέπει να καλύπτουν διάστημα τεσσάρων τουλάχιστον ετών). Για να είναι ευχερής η πολυδιάστατη ανάλυση των δεδομένων, απαιτείται να υπάρχει δυνατότητα συσχέτισής τους, τόσο των συγχρονικών, όσο και των διαχρονικών, σε επίπεδο νοικοκυριών και ατόμων (άρθρο 5). Δεν απαιτείται, όμως, να υπάρχει δυνατότητα συσχέτισης μεταξύ συγχρονικών και διαχρονικών δεδομένων. Οι βασικοί τομείς-στόχοι, τα θεματικά δηλαδή πεδία για τα οποία συλλέγονται δεδομένα σε ετήσια βάση και πρέπει να καλύπτονται τόσο από τη συγχρονική, όσο και από τη διαχρονική συνιστώσα, παρατίθενται σε πίνακα στο Παράρτημα I του Κανονισμού. Τα δεδομένα που συλλέγονται, πέραν των δημογραφικών, έχουν σχέση με το εισόδημα, την απασχόληση, τις συνθήκες στέγασης, το επίπεδο εκπαίδευσης και την κατάσταση της υγείας των μελών του νοικοκυριού. Οι δευτερεύοντες τομείς-στόχοι, δηλαδή τα θεματικά πεδία για τα οποία συλλέγονται δεδομένα ανά τετραετία ή και σε αραιότερα διαστήματα, συμπεριλαμβάνονται κάθε έτος μόνο στη συγχρονική συνιστώσα, καλύπτοντας έναν δευτερεύοντα τομέα κάθε χρόνο (άρθρο 6).

Περαιτέρω, ο Κανονισμός 1177/2003 ρυθμίζει το είδος των δεδομένων, τη μορφή, τον τρόπο και το χρόνο διαβίβασής τους από τα κράτη-μέλη στη Eurostat (άρθρο 10), το είδος και το χρόνο των δημοσιευτών εκθέσεων και μελετών, σε κοινοτικό και εθνικό επίπεδο (άρθρα 11, 12 και 16), τη δυνατότητα παροχής πρόσβασης σε εμπιστευτικά δεδομένα της έρευνας ή σε ανωνυμοποιημένες σειρές δεδομένων, για επιστημονικούς σκοπούς (άρθρο 12), τη

χρηματοδότηση για τα πρώτα έτη διενέργειας της έρευνας (άρθρο 13) και, τέλος, θέματα διοίκησης και λειτουργίας του προγράμματος (άρθρα 14 και 15).

2.2.2 Χρησιμοποιούμενοι δείκτες¹⁶

Οι βασικοί δείκτες που έχουν δημιουργηθεί και χρησιμοποιούνται στην έρευνα EU-SILC και την παρουσίαση και αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της είναι οι ακόλουθοι:

Κατώφλι (όριο) φτώχειας (poverty threshold): έχει οριστεί στο 60% του διάμεσου ισοδύναμου συνολικού διαθέσιμου εισοδήματος (equivalised disposable income) του νοικοκυριού και υπολογίζεται με βάση την τροποποιημένη κλίμακα ισοδυναμίας του ΟΟΣΑ. Οι συντελεστές στάθμισης (κλίμακα ισοδυναμίας – equivalence scale) που χρησιμοποιούνται είναι:

- 1 για τον αρχηγό του νοικοκυριού,
- 0,5 για κάθε επιπλέον ενήλικα και κάθε άλλο μέλος ηλικίας τουλάχιστον 14 ετών,
- 0,3 για κάθε τέκνο μικρότερης ηλικίας.

Για τον υπολογισμό του λαμβάνεται υπόψη το συνολικό διαθέσιμο εισόδημα, όπως ορίζεται στον ανωτέρω Κανονισμό (έχοντας αφαιρέσει δηλαδή τους καταβαλλόμενους φόρους και εισφορές υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης από το συνολικό ακαθάριστο εισόδημα που λαμβάνουν όλα τα μέλη του νοικοκυριού). Όπως γίνεται αντιληπτό, πρόκειται για ένα δείκτη που μετρά τη *σχετική φτώχεια*, ουσιαστικά την εισοδηματική κατάσταση σε σύγκριση με αυτή του συνόλου.

Κίνδυνος φτώχειας (AROP – At-risk-of-poverty rate): Είναι το ποσοστό των ατόμων που ζουν σε νοικοκυριά με συνολικό ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα που υπολείπεται του *κατωφλιού φτώχειας* (ορίου φτώχειας).

Υλική αποστέρηση (material deprivation rate): Ο δείκτης αυτός προσπαθεί να μετρήσει τον πληθυσμό που απειλείται από κοινωνικό αποκλεισμό. Για το σκοπό αυτό έχει καταρτιστεί ένας κατάλογος εννέα προϋποθέσεων, μετρώντας ουσιαστικά το βαθμό στον οποίο το άτομο μπορεί να απολαύσει συγκεκριμένα αγαθά και υπηρεσίες. Αυτά είναι:

¹⁶ Οι ορισμοί που παρατίθενται αντλήθηκαν από τη σχετική ιστοσελίδα της Eurostat:

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Category:Living_conditions_glossary

- Να μπορεί να ανταποκριθεί στην πληρωμή παγίων υποχρεώσεων (π.χ. ενοίκιο ή δόση δανείου, λογαριασμοί ύδρευσης και ενέργειας, δόσεις πιστωτικών καρτών, δόσεις καταναλωτικού δανείου, κ.ο.κ.).
- Να διαθέτει ικανοποιητικής θέρμανσης της κατοικίας του.
- Να έχει τη δυνατότητα αντιμετώπισης εκτάκτων αναγκαίων δαπανών (ύψους περίπου 550 €).
- Η διατροφή του να περιλαμβάνει κάθε δεύτερη ημέρα κρέας, κοτόπουλο, ψάρι ή λαχανικά ίσης θρεπτικής αξίας.
- Να έχει τη δυνατότητα πραγματοποίησης (πληρωμένων) διακοπών διάρκειας μιας εβδομάδας.
- Να διαθέτει έγχρωμη τηλεόραση.
- Να διαθέτει πλυντήριο ρούχων.
- Να διαθέτει αυτοκίνητο.
- Να διαθέτει τηλεφωνική σύνδεση.

Η αδυναμία κάλυψης τριών εκ των ανωτέρω προϋποθέσεων σημαίνει ότι το άτομο βρίσκεται σε κατάσταση *υλικής αποστέρησης (material deprivation)*. Αν είναι τέσσερις (ή περισσότερες) οι προϋποθέσεις που δεν μπορούν να καλυφθούν, τότε το άτομο βρίσκεται σε κατάσταση *σοβαρής υλικής αποστέρησης (severe material deprivation)*.

Χαμηλή ένταση εργασίας (low work intensity): Ο συγκεκριμένος δείκτης καταγράφει τον αριθμό των ατόμων που ζει σε νοικοκυριά των οποίων τα οικονομικά ενεργά μέλη εργάστηκαν λιγότερο από 20% της συνήθους απασχόλησης κατά το προηγούμενο δωδεκάμηνο.

Η ένταση εργασίας του νοικοκυριού είναι ο λόγος του συνολικού αριθμού των μηνών που όλα τα οικονομικά ενεργά μέλη του νοικοκυριού (πρόσωπα ηλικίας 18-59 ετών, εξαιρουμένων των ευρισκομένων στην εκπαίδευση ατόμων ηλικίας 18-24 ετών) εργάστηκαν κατά την περίοδο αναφοράς (το δωδεκάμηνο που αφορά το εισόδημα) διά του συνόλου των μηνών που θα μπορούσαν, θεωρητικά, να έχουν εργαστεί στην ίδια περίοδο.

Κίνδυνος φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού (AROPE – At-risk-of-poverty or-social exclusion rate): Είναι σύνθετος δείκτης, που καταμετρά το ποσοστό των ατόμων που ικανοποιούν τουλάχιστον ένα από τα τρία προαναφερθέντα κριτήρια, δηλαδή:

- βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας, ή και
- βιώνει σοβαρή υλική αποστέρηση, ή και

- διαβιοί σε νοικοκυριό χωρίς εργαζόμενα μέλη, ή του οποίου τα μέλη παρουσιάζουν χαμηλή ένταση εργασίας.

Χάσμα φτώχειας (poverty gap): Είναι η διαφορά μεταξύ του κατωφλιού (ορίου) της φτώχειας και του διάμεσου ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος του πληθυσμού που βρίσκεται κάτω από το όριο φτώχειας, εκφράζεται δε ως ποσοστό του κατωφλιού της φτώχειας. Λέγεται και βάθος φτώχειας και μας δίνει μια εκτίμηση του σχετικού μεγέθους της φτώχειας, ή όπως αλλιώς λέγεται «πόσο φτωχοί είναι οι φτωχοί».

Ενδοεργασιακή φτώχεια (ή φτώχεια εντός εργασίας – in-work poverty): Η κατηγορία αυτή συμπεριλαμβάνει τα εργαζόμενα πρόσωπα με ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα χαμηλότερο από το κατώφλι φτώχειας.

Επίμονη (ή χρόνια) φτώχεια (persistent poverty): Η κατηγορία αυτή συμπεριλαμβάνει τα πρόσωπα που διαβιούν σε νοικοκυριά με ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα χαμηλότερο από το κατώφλι φτώχειας για την τρέχουσα περίοδο και τουλάχιστον δύο από τα τρία προηγούμενα έτη¹⁷.

Δείκτης κατανομής εισοδήματος σε πεμπτημόρια (ή δείκτης S80/S20 – income quintile share or S80/S20 ratio): Είναι ο λόγος του συνολικού εισοδήματος του 20% του πληθυσμού με το υψηλότερο εισόδημα (ανώτερο πεμπτημόριο) προς το αντίστοιχο του 20% του πληθυσμού με το χαμηλότερο εισόδημα (κατώτερο πεμπτημόριο). Εκφράζει τη εισοδηματική ανισότητα, ή αλλιώς την ανισοκατανομή του εισοδήματος.

Συντελεστής Gini (Gini coefficient): Μετράει το βαθμό απόκλισης από την απόλυτη ισότητα στην κατανομή εισοδήματος σε μια χώρα. Αν ο συντελεστής παίρνει τιμή 0, αυτό σημαίνει ότι υπάρχει απόλυτη ισότητα (όλοι έχουν το ίδιο εισόδημα), ενώ η τιμή 100 δηλώνει απόλυτη ανισότητα (ότι, δηλαδή, ένα πρόσωπο, και μόνο αυτό, κατέχει το σύνολο του εισοδήματος).

¹⁷ Η ίδια έννοια, της επιμονής (ή της χρονιότητας – persistency) χρησιμοποιείται και για τους περισσότερους από τους υπόλοιπους δείκτες, όπως την υλική αποστέρηση, τη σοβαρή υλική αποστέρηση, τη χαμηλή ένταση εργασίας, τον κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού (AROE), κ.ο.κ.

3 Αποτελέσματα της EU-SILC την τελευταία δεκαετία (2008 – 2017)

Τα στοιχεία της έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης στην ΕΕ (EU-SILC), επικαιροποιημένα την 20.11.2018¹⁸, περιέχουν πληροφορίες για τα έτη μέχρι και το 2017, ενσωματώνοντας φυσικά και τα στοιχεία παρελθόντων ετών. Μέσα από το πολύ εκτεταμένο πλήθος των διαθέσιμων στοιχείων, επιλέχθηκε ένα μικρό υποσύνολό τους, έτσι ώστε, με την κατάλληλη επεξεργασία, να παρουσιαστεί η διαχρονική εξέλιξη του φαινομένου της φτώχειας στα κράτη-μέλη της ΕΕ κατά τη δεκαετία 2008-2017, και να συναχθούν, στο βαθμό που αυτό είναι δυνατόν, χρήσιμα συμπεράσματα. Στους πίνακες που ακολουθούν απεικονίζονται τα στοιχεία αυτά, σε αλφαβητική παράθεση των κρατών-μελών στην αγγλική γλώσσα. Συμπληρωματικά, παρατίθενται τα αντίστοιχα στοιχεία για τα συνδεδεμένα κράτη της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών – ΕΖΕΣ (Ισλανδία, Νορβηγία, Ελβετία), καθώς και τα υποψήφια προς ένταξη στην ΕΕ κράτη (ΠΓΔΜ, Σερβία, Τουρκία). Τα κενά στους πίνακες υποδηλώνουν μη διαθέσιμα στοιχεία για το συγκεκριμένο έτος¹⁹. Για τη δημιουργία των διαγραμμάτων που παρατίθενται, λόγω του πλήθους των δεδομένων και προκειμένου να μην καθίσταται αδύνατη η ανάγνωσή τους, προκρίθηκε η παρουσίαση σε τέσσερα τμήματα των στοιχείων μόνο για τα κράτη-μέλη της ΕΕ, με εμφάνιση καθένα από τα τμήματα αυτά και των μέσων ευρωπαϊκών τιμών (οι οποίες, στις περισσότερες περιπτώσεις, χαρακτηρίζονται από την Eurostat ως εκτιμήσεις). Η διαίρεση στα τέσσερα τμήματα ακολούθησε την αλφαβητική σειρά των ονομάτων των κρατών στην αγγλική γλώσσα.

3.1 Βασικοί δείκτες

Από τους βασικούς δείκτες, προκρίθηκε η εξέταση του κατώφλιου (ορίου) της φτώχειας, καθώς και του δείκτη του κινδύνου φτώχειας.

3.1.1 Κατώφλι (όριο) φτώχειας

Το κατώφλι (όριο) της φτώχειας, αποτελώντας ένα συμβατικό εισοδηματικό μέτρο της σχετικής φτώχειας, οριοθετεί το επίπεδο διαθέσιμου εισοδήματος που υπονοείται ότι δεν είναι επαρκές για την κάλυψη των αναγκών διαβίωσης του εξεταζόμενου πληθυσμού. Πρέπει να διευκρινιστεί ότι ως δείκτης δεν υπολογίζει τη λεγόμενη *ακραία φτώχεια*, δηλαδή την

¹⁸ Διαθέσιμα στον ιστοχώρο της Eurostat: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/main/home>

¹⁹ Για το 2008 και 2009 (Κροατία), για το 2017 (Ιρλανδία, Ηνωμένο Βασίλειο και κράτη μη-μέλη). Επίσης, απουσιάζουν στοιχεία για κατά περίπτωση αριθμό ετών στην έναρξη των χρονοσειρών για την ΠΓΔΜ και τη Σερβία.

αδυναμία κάλυψης βασικών βιοτικών αναγκών, αλλά περισσότερο τη δυνατότητα διαβίωσης και ομαλής ενσωμάτωσης του ατόμου (ή του νοικοκυριού) στον κοινωνικό του περίγυρο. Η δυνατότητα αυτή δεν εξαρτάται μόνο από το διαθέσιμο εισόδημα (το οποίο δεν είναι φυσικά μόνο το εισόδημα από μισθωτή εργασία, αλλά και το προερχόμενο από κάθε άλλη πηγή, ιδίως τις κοινωνικές μεταβιβάσεις), αλλά και από άλλα χαρακτηριστικά του υπό εξέταση πληθυσμού (ηλικία, φύλο, σύνθεση νοικοκυριού, τύπος διαμονής, κ.λπ.). Για το λόγο αυτό, η έρευνα EU-SILC, λαμβάνοντας υπόψη αυτούς τους παράγοντες, είτε τους θέτει ως παραμέτρους στην παρουσίαση των ευρημάτων της, είτε επιχειρεί να ενσωματώσει την επιρροή τους στα ίδια τα αποτελέσματά της, είτε, τέλος, συνδυάζει και τις δύο οδούς.

Κατώφλι φτώχειας (άτομο) - υπολογίζεται στο 60% του διάμεσου ισοδύναμου εισοδήματος										
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Austria	11.648	12.281	12.635	12.878	13.084	13.244	13.926	13.956	14.217	14.851
Belgium	10.791	11.588	11.678	12.005	12.168	12.890	13.023	12.993	13.377	13.670
Bulgaria	1.303	1.697	1.810	1.749	1.716	1.754	1.987	1.999	1.891	2.154
Croatia			3.486	3.347	3.226	3.047	3.135	3.272	3.435	3.726
Cyprus	9.614	9.871	9.708	10.194	10.156	9.524	8.640	8.276	8.412	8.698
Czechia	3.641	4.377	4.235	4.471	4.675	4.616	4.573	4.454	4.703	4.969
Denmark	14.497	15.017	15.401	16.167	16.310	16.467	16.717	17.019	17.199	17.630
Estonia	3.328	3.725	3.436	3.359	3.592	3.947	4.330	4.733	5.187	5.631
Finland	11.876	12.577	12.809	13.096	13.619	13.963	14.221	14.258	14.190	14.392
France	11.340	11.786	11.976	11.997	12.362	12.554	12.719	12.849	13.028	13.246
Germany	10.986	11.151	11.278	11.426	11.757	11.749	11.840	12.401	12.765	13.152
Greece	6.480	6.897	7.178	6.591	5.708	5.023	4.608	4.512	4.500	4.560
Hungary	2.640	2.844	2.544	2.696	2.818	2.670	2.707	2.734	2.861	2.993
Ireland	13.797	13.467	12.307	11.836	11.849	11.913	12.101	13.013	13.444	
Italy	9.384	9.363	9.578	9.582	9.587	9.440	9.455	9.508	9.748	9.925
Latvia	2.844	3.213	2.693	2.517	2.670	2.799	3.122	3.497	3.819	3.964
Lithuania	2.467	2.829	2.418	2.314	2.602	2.819	2.894	3.108	3.387	3.681
Luxembourg	18.550	19.059	19.400	19.523	19.668	19.981	20.592	21.162	20.291	21.645
Malta	6.005	6.302	6.261	6.517	6.869	7.256	7.672	8.096	8.143	8.698
Netherlands	11.713	12.094	12.175	12.186	12.337	12.504	12.535	12.775	13.640	14.137
Poland	2.493	3.058	2.643	3.015	3.036	3.098	3.202	3.333	3.530	3.567
Portugal	4.886	4.969	5.207	5.046	4.994	4.906	4.937	5.061	5.269	5.443
Romania	1.171	1.303	1.222	1.254	1.229	1.209	1.293	1.389	1.469	1.645
Slovakia	2.875	3.403	3.670	3.784	4.156	4.042	4.086	4.158	4.171	4.310
Slovenia	6.536	7.118	7.042	7.199	7.273	7.111	7.146	7.399	7.396	7.628
Spain	8.379	8.877	8.763	8.358	8.321	8.114	7.961	8.011	8.209	8.522
Sweden	12.130	12.286	11.338	12.950	14.307	15.241	15.503	15.184	15.098	15.225
United Kingdom	11.354	9.757	10.263	10.281	11.500	11.217	12.317	12.617	12.682	
Iceland	19.323	13.417	10.992	11.384	11.617	12.740	13.492	14.732	17.036	
Norway	19.068	20.242	19.438	21.838	24.045	25.732	26.265	24.890	23.744	
Switzerland	16.192	17.375	18.400	20.362	23.644	24.475	22.897	23.752	26.552	
FYRoM					1.093	1.142	1.168	1.272	1.340	
Serbia						1.451	1.432	1.526	1.532	
Turkey	1.742	1.830	1.652	1.995	1.933	2.063	2.098	2.031	2.251	
Avg EU-28	7.598	7.891	7.696	7.806	7.987	8.039	8.182	8.338	8.486	8.448

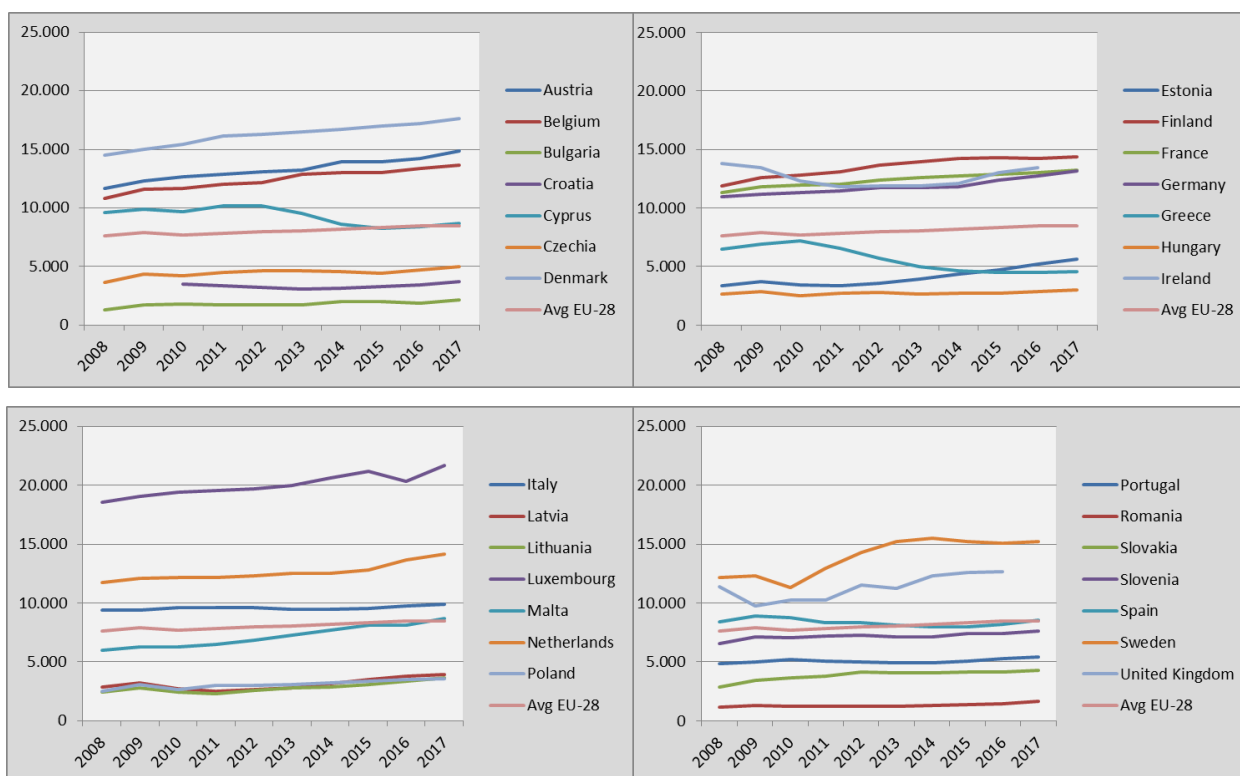
Πίνακας 3.1: Κατώφλι φτώχειας (άτομο)

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της επιλογής είναι ο τρόπος προσδιορισμού του κατωφλιού (ορίου) της φτώχειας. Αντί της μονοδιάστατης καταγραφής του εισρέοντος εισοδήματος, έχει επιλεγεί για τον προσδιορισμό του η στάθμιση του συνόλου του

διαθέσιμου σε ένα νοικοκυριό εισοδήματος με βάση τη σύνθεση του νοικοκυριού, χρησιμοποιώντας την τροποποιημένη κλίμακα ισοδυναμίας του ΟΟΣΑ, και ταυτόχρονα υπολογίζεται και παρουσιάζεται ο συγκεκριμένος δείκτης για διαφορετικούς τύπους νοικοκυριών. Έτσι, στον Πίνακα 3.1, που παρατίθεται ανωτέρω, καταγράφεται το *κατώφλι (όριο) φτώχειας* για μονοπρόσωπο νοικοκυριό (single person household).

- Ο σχετικός μέσος όρος για όλα τα κράτη-μέλη ξεκινάει το 2008 στα 7.598 € και κινείται σταθερά ελαφρά ανοδικά, εμφανίζοντας μια πρόσκαιρη κάμψη μόνο το έτος 2010, για να καταλήξει το 2017 στα 8.448 €.
- Τις χαμηλότερες τιμές, συγκρίσιμες μάλιστα με τις τρεις υπό ένταξη χώρες, παρουσιάζουν η Ρουμανία και η Βουλγαρία, με καθαρή όμως τάση ανόδου, ισχυρότερης της μέσης, κατά τα τελευταία έτη.
- Μια επόμενη ομάδα κρατών απαρτίζεται από την Κροατία, την Σλοβακία, την Τσεχία, την Ουγγαρία, την Πολωνία την Εσθονία, τη Λετονία και τη Λιθουανία. Το κατώφλι φτώχειας τους ξεκινάει στο επίπεδο των 2.500 – 3.500 € το 2008, για να καταλήξει στην περιοχή των 3.000 – 4.500 € το 2017, με την Τσεχία και την Εσθονία να ξεφεύγουν λίγο ανοδικά, με μικρότερες ανόδους για τα υπόλοιπα κράτη, ενώ σταθερότερες, αλλά σε χαμηλότερο επίπεδο είναι οι διακυμάνσεις για την Ουγγαρία και την Πολωνία.
- Σε τιμές ελαφρώς χαμηλότερες του μέσου ξεκινά η Ελλάδα, με έντονη πτώση μετά το 2011, που την καθλώνει τα τρία τελευταία έτη σε επίπεδο χαμηλότερο από αυτό που ξεκινούσε το 2008 η Πορτογαλία, η οποία όμως παρουσιάζει μια ελαφρά, αλλά σταθερά, ανοδική πορεία.
- Σε κοντινές με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο τιμές κινείται η Σλοβενία, με παραπλήσια μάλιστα διακύμανση. Σε ελαφρά υψηλότερο επίπεδο κινείται η Ισπανία, που όμως παρουσιάζει συνεχή πτώση από το 2011, από την οποία φαίνεται να ανακάμπτει μόλις το 2017.
- Αντίστροφες μεταξύ τους πορείες παρουσιάζουν η Μάλτα και η Κύπρος, με την πρώτη να ξεκινά χαμηλότερα από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο για να τον ξεπεράσει ελαφρά το 2017, ενώ η δεύτερη, έχοντας ξεκινήσει σημαντικά υψηλότερα, με σημαντική πτώση το 2014 καθλώνεται στη συνέχεια σε τιμές κοντά στο μέσο.
- Παράλληλες και σχετικά σταθερές πορείες ακολουθούν η Ιταλία στην περιοχή των 9.500 – 10.000 €, και το Ηνωμένο Βασίλειο, με λίγο πιο έντονες διακυμάνσεις στη μέση της περιόδου, στα επίπεδα των 11.500 – 12.500 €.

- Σε μια άλλη ομάδα κρατών συμμετέχουν η Αυστρία το Βέλγιο, η Φινλανδία, η Γαλλία, η Γερμανία και η Ολλανδία, ξεκινώντας από την περιοχή των 11.000 €, με σταθερά ήπια ανοδική πορεία, προσεγγίζουν τα 14.500 €, ενώ σε κοντινά επίπεδα (13.500 €) ξεκινάει και καταλήγει η Ιρλανδία, με έντονη όμως διακύμανση στο μεσοδιάστημα.
- Παρόμοια πορεία με των ανωτέρω έξι χωρών, σε ελαφρώς υψηλότερο επίπεδο, κινούνται η Σουηδία (από 12.000 € σε 15.000 €) και η Δανία (από 14.500 € σε 17.500 €).
- Τέλος, το Λουξεμβούργο, σε αισθητά υψηλότερες τιμές, ουσιαστικά κινείται παράλληλα με τις χώρες ΕΖΕΣ (εκ των οποίων όμως η Ισλανδία σημειώνει έντονη πτώση και επαναφορά μεταξύ 2009-2014).

Διάγραμμα 3.1: Κατώφλι φτώχειας (άτομο)

Όπως και διαγραμματικά απεικονίζεται ανωτέρω, η Δανία (άνω αριστερό τεταρτημόριο), το Λουξεμβούργο (κάτω αριστερό τεταρτημόριο) και η Σουηδία (άνω αριστερό τεταρτημόριο), με σταθερά ανοδική τάση καταγράφουν και τις υψηλότερες τιμές στο κατώφλι (όριο) φτώχειας. Η Βουλγαρία (άνω αριστερά) και η Ρουμανία (κάτω δεξιά) εμφανίζουν αντίστροφα τις χειρότερες, σε απόλυτο μέγεθος, επιδόσεις. Από τα υπόλοιπα κράτη, αξιοσημείωτες είναι οι αντίθετες με τη μέση ευρωπαϊκή πορεία πτωτικές κινήσεις της Κύπρου (πάνω αριστερά) και της Ελλάδας (πάνω δεξιά), όπως και οι ανοδικές της Μάλτας (κάτω αριστερά) και της Εσθονίας (πάνω δεξιά). Τέλος, παρόμοιες κινήσεις διαγράφουν η Ιρλανδία (πάνω δεξιά) και το Ηνωμένο Βασίλειο (κάτω δεξιά).

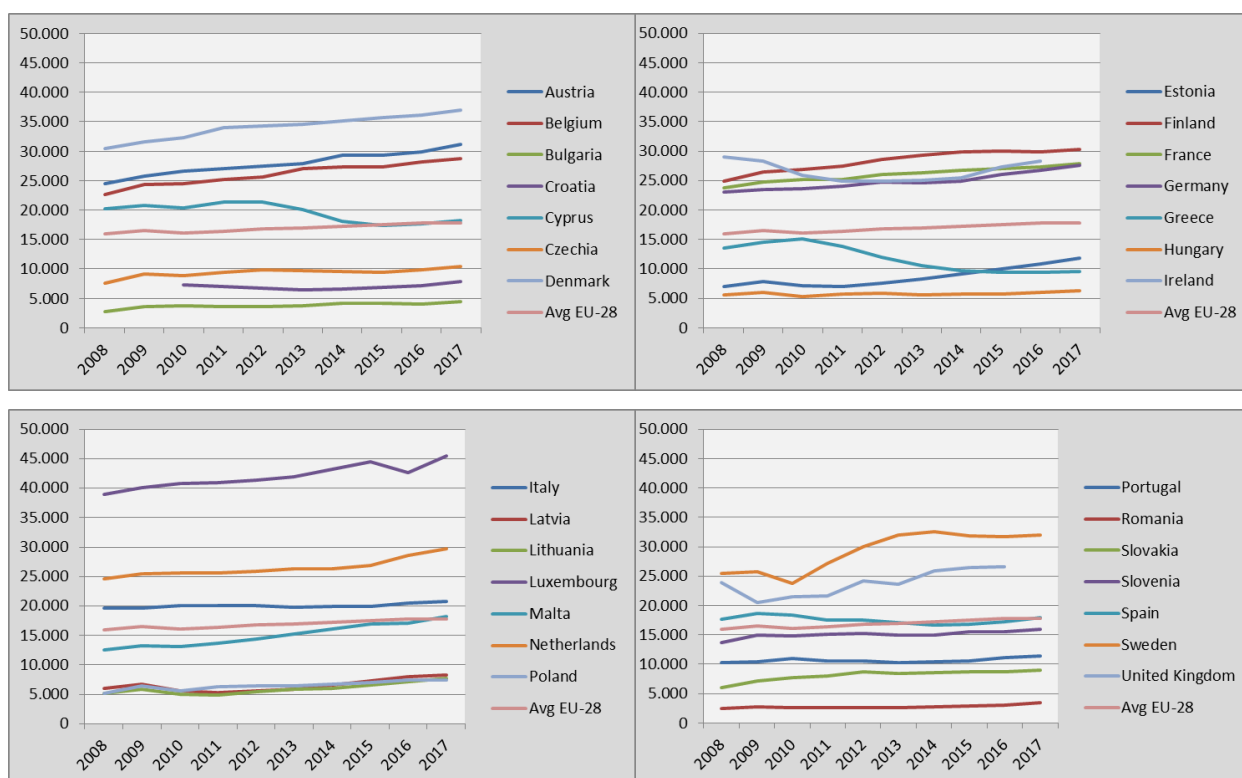
Περνώντας στον ίδιο δείκτη για νοικοκυριό που απαρτίζεται από δύο ενήλικες και δύο παιδιά (ηλικίας έως 14 ετών), κάνουμε αντίστοιχες παρατηρήσεις (Πίνακας 3.2):

- Ο σχετικός μέσος όρος ξεκινάει το 2008 στα 15.955 € και με αντίστοιχη ελαφρά ανοδική κίνηση, με πρόσκαιρη μόνο κάμψη το ίδιο έτος (2010), καταλήγει το 2017 στα 17.739 €.
- Τις χαμηλότερες απόλυτες τιμές, συγκρίσιμες μάλιστα με τις τρεις υπό ένταξη χώρες, διατηρούν η Ρουμανία και η Βουλγαρία, με ανοδική τάση (ειδικά η Βουλγαρία κατά το τελευταίο έτος).
- Η συμπόρευση βαλτικών και κεντροευρωπαϊκών κρατών δεν μεταβάλλεται ουσιαστικά. Οι διακυμάνσεις τους είναι ανάλογες, με την Ουγγαρία και την Πολωνία στη χαμηλή πλευρά της ομάδας, ενώ την Τσεχία και την Εσθονία στην υψηλή.

Κατώφλι φτώχειας (νοικοκυριό με 2 ενήλικες και δύο παιδιά ηλικίας έως 14 ετών) - υπολογίζεται στο 60% του διάμεσου ισοδύναμου εισοδήματος										
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Austria	24.461	25.791	26.533	27.043	27.477	27.812	29.245	29.308	29.855	31.187
Belgium	22.661	24.334	24.525	25.210	25.553	27.068	27.348	27.285	28.092	28.708
Bulgaria	2.736	3.563	3.801	3.672	3.603	3.684	4.172	4.198	3.970	4.524
Croatia			7.320	7.030	6.775	6.398	6.584	6.871	7.214	7.825
Cyprus	20.190	20.729	20.387	21.408	21.328	20.001	18.144	17.380	17.665	18.266
Czechia	7.645	9.191	8.894	9.389	9.817	9.694	9.604	9.353	9.876	10.435
Denmark	30.443	31.536	32.341	33.950	34.251	34.580	35.105	35.739	36.118	37.023
Estonia	6.989	7.823	7.216	7.053	7.544	8.289	9.093	9.940	10.892	11.824
Finland	24.940	26.412	26.899	27.501	28.601	29.323	29.865	29.942	29.799	30.223
France	23.813	24.751	25.150	25.194	25.960	26.364	26.711	26.983	27.359	27.817
Germany	23.070	23.418	23.684	23.994	24.690	24.673	24.864	26.041	26.807	27.620
Greece	13.608	14.484	15.073	13.841	11.986	10.547	9.677	9.475	9.450	9.576
Hungary	5.544	5.972	5.343	5.661	5.917	5.606	5.686	5.741	6.007	6.285
Ireland	28.973	28.281	25.846	24.855	24.882	25.018	25.413	27.327	28.233	
Italy	19.706	19.663	20.115	20.123	20.134	19.823	19.856	19.966	20.471	20.843
Latvia	5.972	6.747	5.655	5.286	5.608	5.879	6.556	7.344	8.019	8.325
Lithuania	5.180	5.941	5.077	4.860	5.465	5.920	6.077	6.527	7.113	7.729
Luxembourg	38.955	40.023	40.740	40.998	41.302	41.959	43.243	44.441	42.611	45.455
Malta	12.611	13.234	13.148	13.686	14.426	15.238	16.112	17.001	17.101	18.265
Netherlands	24.598	25.397	25.568	25.590	25.908	26.258	26.323	26.828	28.644	29.687
Poland	5.235	6.423	5.551	6.332	6.375	6.507	6.724	7.000	7.413	7.491
Portugal	10.260	10.435	10.935	10.596	10.488	10.303	10.368	10.628	11.066	11.429
Romania	2.460	2.737	2.566	2.634	2.582	2.540	2.715	2.917	3.085	3.455
Slovakia	6.038	7.145	7.707	7.945	8.728	8.489	8.580	8.732	8.758	9.051
Slovenia	13.725	14.949	14.787	15.119	15.274	14.934	15.006	15.538	15.532	16.019
Spain	17.597	18.641	18.402	17.551	17.473	17.040	16.719	16.823	17.238	17.896
Sweden	25.473	25.801	23.811	27.196	30.044	32.005	32.556	31.886	31.707	31.973
United Kingdom	23.843	20.490	21.553	21.591	24.150	23.555	25.865	26.495	26.632	
Iceland	40.579	28.176	23.083	23.907	24.395	26.754	28.333	30.938	35.776	
Norway	40.042	42.508	40.819	45.859	50.495	54.038	55.156	52.269	49.862	
Switzerland	34.004	36.487	38.639	42.759	49.653	51.397	48.085	49.878	55.759	
FYRoM					2.295	2.399	2.453	2.670	2.814	
Serbia						3.047	3.007	3.205	3.218	
Turkey	3.658	3.842	3.470	4.191	4.060	4.332	4.406	4.266	4.727	
Avg EU-28	15.955	16.569	16.161	16.391	16.771	16.881	17.181	17.508	17.819	17.739

Πίνακας 3.2: Κατώφλι φτώχειας (νοικοκυριό με 2 ενήλικες και 2 παιδιά ηλικίας έως 14 ετών)

- Παρόμοιες με τον προηγούμενο δείκτη κινήσεις διαγράφουν η Ελλάδα και η Πορτογαλία, που τις φέρνει σε αντίστοιχες θέσεις στο έτος 2017. Επίσης, παραπλήσιες είναι οι παρατηρήσεις για τη Σλοβενία και την Ισπανία, όπως και για τη Μάλτα και την Κύπρο.
- Σχετικά σταθερή είναι η πορεία της Ιταλίας στην περιοχή των 19.500 – 20.500 €, ενώ παράλληλες πορείες, αρχικά ανοδικές, που ακολουθούνται από σημαντική πτώση και επανάκαμψη προς το τέλος της περιόδου, διαγράφουν το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ιρλανδία, με μια διαφορά της τάξης των 5.000 € στην αρχή που συγκλίνει στα επίπεδα των 2.000 € στο τέλος της περιόδου.
- Η ομάδα της σταθερής ήπια ανοδικής τάσης παραμένει συμπαγής. Η Αυστρία το Βέλγιο, η Φινλανδία, η Γαλλία, η Γερμανία και η Ολλανδία ξεκινούν από τα επίπεδα των 23.000 € και φτάνουν τα 30-31.000 €.
- Αντίστοιχες με τον προηγούμενο δείκτη πορείες, προσαρμοσμένες φυσικά στα υψηλότερα μεγέθη, εμφανίζουν η Σουηδία (από 25.500 € σε 32.000 €) και η Δανία (από 30.500 € σε 37.000 €).
- Το Λουξεμβούργο, και εδώ συμβαδίζει με τις χώρες ΕΖΕΣ, σε σημαντικά υψηλότερα επίπεδα του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Ούτε η Ισλανδία αποκλίνει σημαντικά της κίνησής της στον προηγούμενο δείκτη.

Διάγραμμα 3.2: Κατώφλι φτώχειας (νοικοκυριό με 2 ενήλικες και 2 παιδιά ηλικίας έως 14 ετών)

Είναι αξιοσημείωτη η διαγραμματική επιβεβαίωση (Διάγραμμα 3.2) της αναλογίας των παρατηρήσεων των δύο πινάκων, δηλωτική αρχικά της ποιότητας κατασκευής του δείκτη, αλλά και της ορθής καταγραφής των στοιχείων της έρευνας. Η ταυτότητα των παρατηρήσεων δεν αφαιρεί από τη χρησιμότητα της ύπαρξης διακριτών δεικτών για τις περιπτώσεις διαφορετικών τύπων νοικοκυριών, καθώς η αναγωγή από το ένα μέγεθος στο άλλο δεν είναι ούτε εύκολη, ούτε και αυτονόητη.

3.1.2 Κίνδυνος φτώχειας

Το δεύτερο μέγεθος που εξετάζεται είναι ο κίνδυνος φτώχειας για τους υπό εξέταση πληθυσμούς. Ο δείκτης αυτός λαμβάνει δύο μορφές: απόλυτο μέγεθος, όπως στον ακόλουθο Πίνακα 3.3 (του οποίου οι τιμές είναι σε χιλιάδες άτομα), και ποσοστό (εκφράζοντας τη σχέση με τον αριθμό των κατοίκων κάθε κράτους), όπως στον επόμενο Πίνακα 3.4.

Πληθυσμός σε κίνδυνο φτώχειας (μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις) - υπολογίζεται στο 60% του διάμεσου ισοδύναμου εισοδήματος, μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις										
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Austria	1.252	1.201	1.214	1.207	1.201	1.203	1.185	1.178	1.208	1.245
Belgium	1.554	1.549	1.566	1.657	1.667	1.652	1.704	1.649	1.745	1.798
Bulgaria	1.632	1.657	1.564	1.672	1.559	1.528	1.578	1.586	1.639	1.665
Croatia			874	889	865	830	823	837	810	821
Cyprus	124	126	128	124	127	132	123	137	136	134
Czechia	925	885	936	1.022	990	886	1.002	1.006	1.001	948
Denmark	643	716	728	665	662	664	678	686	675	704
Estonia	259	262	211	232	233	248	285	281	283	274
Finland	709	725	692	725	704	632	688	668	630	621
France	7.554	7.820	8.112	8.605	8.707	8.518	8.302	8.474	8.562	8.366
Germany	12.389	12.590	12.648	12.814	13.030	12.845	13.337	13.428	13.418	13.139
Greece	2.187	2.149	2.205	2.349	2.536	2.529	2.384	2.293	2.256	2.151
Hungary	1.226	1.229	1.211	1.382	1.403	1.461	1.458	1.448	1.398	1.293
Ireland	686	670	682	680	764	723	759	755	779	
Italy	11.204	10.977	11.124	11.889	11.729	11.667	11.790	12.130	12.481	12.235
Latvia	559	563	437	388	388	387	418	441	424	425
Lithuania	672	647	645	586	559	611	564	649	632	652
Luxembourg	62	71	71	68	78	80	83	79	95	110
Malta	61	60	63	63	62	65	66	69	70	72
Netherlands	1.713	1.816	1.694	1.816	1.678	1.735	1.937	1.945	2.132	2.230
Poland	6.353	6.435	6.588	6.623	6.478	6.520	6.424	6.595	6.481	5.609
Portugal	1.967	1.898	1.903	1.919	1.887	1.966	2.030	2.019	1.960	1.887
Romania	4.860	4.514	4.379	4.497	4.604	4.600	5.012	5.056	5.006	4.646
Slovakia	588	594	651	700	716	694	659	643	668	650
Slovenia	241	223	254	273	271	291	290	287	280	268
Spain	8.997	9.342	9.551	9.550	9.656	9.425	10.218	10.178	10.269	9.950
Sweden	1.233	1.327	1.372	1.442	1.444	1.528	1.505	1.588	1.598	1.578
United Kingdom	11.335	10.526	10.519	10.018	10.028	10.000	10.665	10.648	10.268	
Iceland	31	31	30	28	24	28	24	29	28	
Norway	534	556	538	511	496	552	554	612	629	
Switzerland	1.157	1.163	1.130	1.145	1.227	1.127	1.109	1.261	1.204	
FYRoM			556	552	540	500	457	445	453	
Serbia						1.750	1.807	1.797	1.791	
Turkey	17.096	17.835	17.402	16.973	17.469	17.221	17.413	17.153	17.601	
European Union	80.984	80.573	82.020	83.856	84.024	83.419	85.969	86.752	86.904	85.029
Euro area	50.699	51.813	52.556	54.671	55.045	54.404	56.259	57.302	58.028	56.999

Πίνακας 3.3: Πληθυσμός σε κίνδυνο φτώχειας (μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις)

Σύμφωνα με τον ανωτέρω Πίνακα 3.3, ο μεγαλύτερος αριθμός ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας (δηλαδή όσων το ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα, μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις, βρίσκεται κάτω από το κατώφλι της φτώχειας – στοιχείο που παρουσιάστηκε στους προηγούμενους Πίνακες 3.1 και 3.2), ζουν στη Γερμανία, την Ιταλία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Τα αντίστοιχα απόλυτα μεγέθη δεν είναι καθόλου αμελητέα στη Γαλλία, την Πολωνία, την Ισπανία και τη Ρουμανία, ενώ η Τουρκία παρουσιάζει τον υψηλότερο αριθμό ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας από όλα τα κράτη του πίνακα. Στον αντίποδα, τους μικρότερους αριθμούς ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας καταγράφουν, όπως είναι αναμενόμενο, τα κράτη με τους μικρότερους πληθυσμούς: η Μάλτα και το Λουξεμβούργο (το οποίο όμως διπλασιάζει το σχετικό μέγεθος στη δεκαετία), και ακολούθως η Σλοβενία και η Εσθονία.

Ποσοστό πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας (μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις) - υπολογίζεται στο 60% του διάμεσου ισοδύναμου εισοδήματος, μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις										
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Austria	15,2	14,5	14,7	14,5	14,4	14,4	14,1	13,9	14,1	14,4
Belgium	14,7	14,6	14,6	15,3	15,3	15,1	15,5	14,9	15,5	15,9
Bulgaria	21,4	21,8	20,7	22,2	21,2	21,0	21,8	22,0	22,9	23,4
Croatia			20,6	20,9	20,4	19,5	19,4	20,0	19,5	20,0
Cyprus	15,9	15,8	15,6	14,8	14,7	15,3	14,4	16,2	16,1	15,7
Czechia	9,0	8,6	9,0	9,8	9,6	8,6	9,7	9,7	9,7	9,1
Denmark	11,8	13,1	13,3	12,1	12,0	11,9	12,1	12,2	11,9	12,4
Estonia	19,5	19,7	15,8	17,5	17,5	18,6	21,8	21,6	21,7	21,0
Finland	13,6	13,8	13,1	13,7	13,2	11,8	12,8	12,4	11,6	11,5
France	12,5	12,9	13,3	14,0	14,1	13,7	13,3	13,6	13,6	13,3
Germany	15,2	15,5	15,6	15,8	16,1	16,1	16,7	16,7	16,5	16,1
Greece	20,1	19,7	20,1	21,4	23,1	23,1	22,1	21,4	21,2	20,2
Hungary	12,4	12,4	12,3	14,1	14,3	15,0	15,0	14,9	14,5	13,4
Ireland	15,5	15,0	15,2	15,2	16,6	15,7	16,4	16,3	16,6	
Italy	18,9	18,4	18,7	19,8	19,5	19,3	19,4	19,9	20,6	20,3
Latvia	25,9	26,4	20,9	19,0	19,2	19,4	21,2	22,5	21,8	22,1
Lithuania	20,9	20,3	20,5	19,2	18,6	20,6	19,1	22,2	21,9	22,9
Luxembourg	13,4	14,9	14,5	13,6	15,1	15,9	16,4	15,3	16,5	18,7
Malta	15,3	14,9	15,5	15,6	15,1	15,7	15,9	16,3	16,5	16,8
Netherlands	10,5	11,1	10,3	11,0	10,1	10,4	11,6	11,6	12,7	13,2
Poland	16,9	17,1	17,6	17,7	17,1	17,3	17,0	17,6	17,3	15,0
Portugal	18,5	17,9	17,9	18,0	17,9	18,7	19,5	19,5	19,0	18,3
Romania	23,6	22,1	21,6	22,3	22,9	23,0	25,1	25,4	25,3	23,6
Slovakia	10,9	11,0	12,0	13,0	13,2	12,8	12,6	12,3	12,7	12,4
Slovenia	12,3	11,3	12,7	13,6	13,5	14,5	14,5	14,3	13,9	13,3
Spain	19,8	20,4	20,7	20,6	20,8	20,4	22,2	22,1	22,3	21,6
Sweden	13,5	14,4	14,8	15,4	15,2	16,0	15,6	16,3	16,2	15,8
United Kingdom	18,7	17,3	17,1	16,2	16,0	15,9	16,8	16,6	15,9	
Iceland	10,1	10,2	9,8	9,2	7,9	9,3	7,9	9,2	8,8	
Norway	11,4	11,7	11,2	10,5	10,0	10,9	10,9	11,9	12,2	
Switzerland	15,7	15,6	15,0	15,0	15,9	14,5	13,8	15,6	14,7	
FYRoM			27,0	26,8	26,2	24,2	22,1	21,5	21,9	
Serbia						24,5	25,4	25,4	25,5	
Turkey	24,7	25,3	24,4	23,5	23,7	23,1	23,0	22,5	22,8	
European Union	16,6	16,4	16,5	16,9	16,8	16,7	17,2	17,3	17,3	16,9
Euro area	16,0	16,1	16,2	16,8	16,8	16,7	17,1	17,2	17,4	17,1

Πίνακας 3.4: Ποσοστό πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας (μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις)

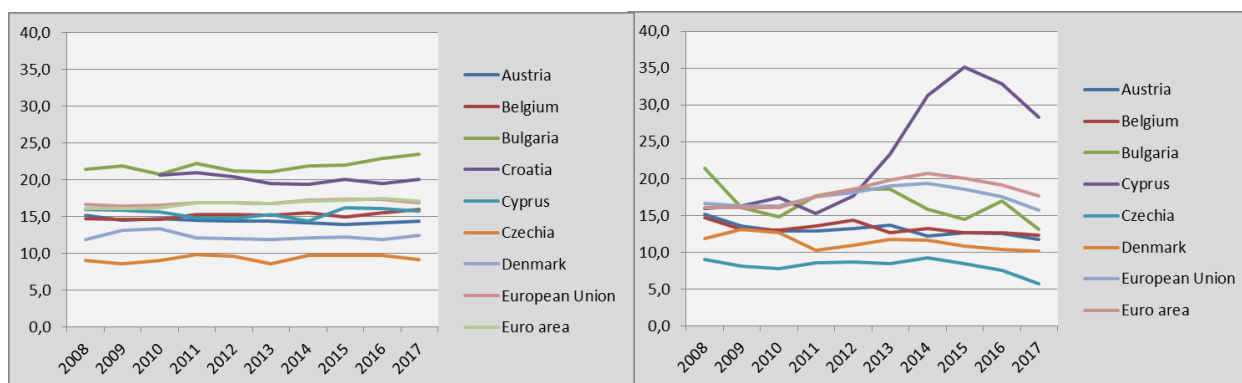
Μεταφερόμενοι, όμως, στον Πίνακα 3.4, διαπιστώνουμε ότι τον μεγαλύτερο κίνδυνο φτώχειας, σε αναφορά προς τον πληθυσμό τους, βιώνουν κατά σειρά οι κάτοικοι της Ρουμανίας, της Βουλγαρίας, των τριών βαλτικών χωρών (κατά σειρά, Λιθουανίας, Λετονίας και Εσθονίας) της Ισπανίας, της Ιταλίας, της Ελλάδας και της Κροατίας. Και στα εννέα αυτά κράτη κίνδυνο φτώχειας βιώνει περισσότερο από το 1/5 του πληθυσμού τους μέγεθος που δεν απέχει πολύ από τα αντίστοιχα των τριών υπό ένταξη χωρών. Είναι δε αξιοσημείωτο ότι πολύ κοντά στο σχετικό αυτό μέγεθος βρίσκονται το Λουξεμβούργο (όπως μπορούσε κανείς να διαισθανθεί ήδη από την καταγραφή του απόλυτου μεγέθους στον προηγούμενο πίνακα) και, φυσιολογικά, η Πορτογαλία, ενώ δεν είναι ευκαταφρόνητα τα αντίστοιχα ποσοστά της Μάλτας, της Γερμανίας, του Ηνωμένου Βασιλείου, του Βελγίου, της Σουηδίας, της Κύπρου και της Πολωνίας. Δεν μπορεί να παραβλεφθεί και το χαμηλότερο όλων ποσοστό που καταγράφει η Τσεχία, επιτυγχάνοντας μάλιστα να το διατηρεί σε όλη την έκταση της δεκαετίας και, εξίσου σημαντικό, χαμηλότερα από το 1/10 του πληθυσμού της.

Ποσοστό πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας (κατώφλι φτώχειας 2008) - υπολογίζεται στο 60% του διάμεσου ισοδύναμου εισοδήματος, μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις										
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Austria	15,2	13,6	12,9	12,9	13,2	13,7	12,2	12,6	12,5	11,7
Belgium	14,7	13,1	13,0	13,5	14,3	12,7	13,2	12,7	12,7	12,3
Bulgaria	21,4	16,1	14,8	17,7	18,6	18,5	15,8	14,5	17,0	13,1
Cyprus	15,9	16,3	17,4	15,3	17,6	23,3	31,3	35,1	32,9	28,3
Czechia	9,0	8,1	7,8	8,6	8,7	8,5	9,2	8,5	7,5	5,7
Denmark	11,8	13,1	12,6	10,3	11,0	11,7	11,6	10,8	10,4	10,1
Estonia	19,5	18,9	19,7	23,9	24,2	21,0	21,4	16,8	12,9	9,6
Finland	13,6	13,0	12,0	12,3	11,6	10,7	11,6	11,7	11,2	10,7
France	12,5	12,5	12,3	13,7	13,8	13,4	12,9	13,0	12,3	11,7
Germany	15,2	16,0	15,8	15,9	16,0	16,8	17,9	16,2	15,0	13,4
Greece	20,1	18,9	18,0	24,9	35,8	44,3	48,0	48,0	47,8	46,3
Hungary	12,4	11,8	13,7	15,4	14,9	18,7	17,8	15,4	12,6	9,6
Ireland	15,5	15,4	20,0	21,7	24,4	24,0	23,4	19,9	18,1	
Italy	18,9	20,1	19,7	21,7	23,0	25,1	25,0	25,6	25,2	23,9
Latvia	25,9	27,2	32,8	35,2	35,0	33,0	28,0	23,7	19,4	18,6
Lithuania	20,9	19,2	28,8	32,2	27,4	25,7	23,0	22,7	19,1	16,5
Luxembourg	13,4	15,5	14,4	14,6	17,5	19,3	18,5	16,9	19,2	18,7
Malta	15,3	14,8	16,8	15,7	13,8	14,4	11,5	9,7	9,3	8,2
Netherlands	10,5	10,6	10,0	11,0	10,7	11,8	13,6	13,7	11,3	10,1
Poland	16,9	13,7	13,0	11,9	11,8	12,0	11,3	10,2	8,8	6,6
Portugal	18,5	18,1	16,1	17,9	19,4	22,3	23,9	21,8	19,8	18,3
Romania	23,6	17,6	16,5	18,2	21,4	21,5	22,8	21,2	18,9	13,6
Slovakia	10,9	7,8	7,3	7,0	6,0	7,4	8,1	7,6	7,3	6,6
Slovenia	12,3	10,2	12,1	13,0	13,5	16,2	17,2	15,4	14,8	12,8
Spain	19,8	19,7	20,6	23,7	25,9	28,1	30,9	29,9	29,2	26,5
Sweden	13,5	13,6	14,0	14,2	13,1	12,5	12,7	12,2	12,0	10,7
United Kingdom	18,7	20,4	21,4	21,9	20,7	21,2	20,7	19,3	17,5	
Iceland	10,1	9,8	16,7	23,7	25,8	24,1	21,2	18,2	13,7	
Norway	11,4	10,2	9,6	8,9	6,9	6,6	6,3	6,6	7,0	
Switzerland	15,7	15,1	13,9	13,2	13,3	11,0	12,3	12,7	12,3	
Turkey	24,7	24,8	25,2	23,3	20,9	21,6	20,0	18,8	16,2	
European Union	16,6	16,3	16,3	17,5	18,1	19,0	19,4	18,6	17,5	15,7
Euro area	16,0	16,1	16,0	17,5	18,5	19,8	20,7	20,0	19,1	17,7

Πίνακας 3.5: Ποσοστό πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας (κατώφλι φτώχειας 2008)

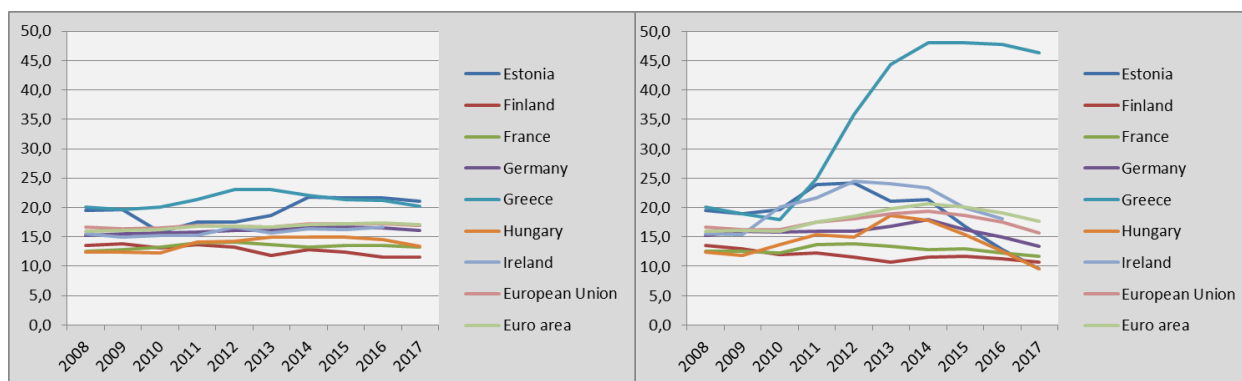
Η σχετικότητα του μεγέθους (που εκφράζει το ποσοστό του πληθυσμού που διαθέτει εισόδημα χαμηλότερο από το 60% του διάμεσου εθνικού εισοδήματος) δεν δημιουργεί έκπληξη σε κάποιον που παρατηρεί τη σχετική σταθερότητα της εξέλιξής του μέσα στο χρόνο. Εντοπίζονται, όμως, ελάχιστες όντως, περιπτώσεις που επιτυγχάνεται μείωσή του και μάλιστα όχι συγκυριακή: αυτό συμβαίνει με τη Φινλανδία, τη Λετονία (που, όμως, μετά από μια περίοδο μείωσης και σταθεροποίησης, παρουσιάζει νέα αύξηση) και του Ηνωμένου Βασιλείου. Τέλος, σημαντική είναι και η παρατήρηση των σχετικά χαμηλών ποσοστών στις χώρες ΕΖΕΣ, ιδιαιτέρως στην Ισλανδία, που καταφέρνει και κρατά τη διακύμανσή του σταθερά κάτω από το επίπεδο του 10%.

Για να μπορέσουμε να υπερβούμε το εμπόδιο της σχετικότητας του συγκεκριμένου δείκτη θα χρησιμοποιήσουμε τον Πίνακα 3.5 σε συνδυασμό με τα Διαγράμματα 3.3α, 3.3β, 3.3γ και 3.3δ. Στον πίνακα αυτό καταγράφεται το ποσοστό του πληθυσμού του οποίου το ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα είναι χαμηλότερο από το *κατώφλι της φτώχειας* του έτους 2008. Κρατώντας σταθερό το μέγεθος αναφοράς βάσει του οποίου προσδιορίζεται ο κίνδυνος φτώχειας, ξεθωριάζει ο σχετικός χαρακτήρας του δείκτη και επιτυγχάνεται η συσχέτιση με την πραγματική κατάσταση του πληθυσμού, τόσο όπως συμβαίνει στην πραγματικότητα, όσο και όπως βιώνεται από τους ίδιους τους πολίτες.

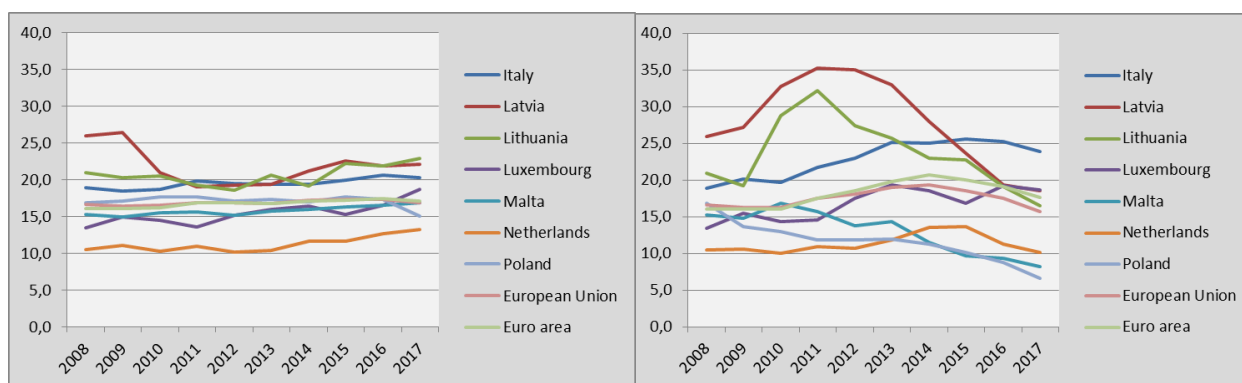
Διάγραμμα 3.3α: Ποσοστό πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας (σύγκριση με σταθερό κατώφλι φτώχειας 2008)

Ως γενική παρατήρηση, θα σημειώναμε ότι η άνοδος του *κατωφλιού φτώχειας* (βλ. πίνακες 3.1 και 3.2) συνοδεύεται από πτώση του *κινδύνου φτώχειας* με σταθερό έτος αναφοράς, και το αντίστροφο. Για παράδειγμα, η Αυστρία που παρουσιάζει μία ήπια, αλλά σταθερή άνοδο του *κατωφλιού φτώχειας*, εμφανίζει μία μικρή μείωση του ποσοστιαίου δείκτη του *κινδύνου φτώχειας*, η οποία γίνεται σημαντική όταν μετατραπεί σε δείκτη με σταθερό έτος αναφοράς.

Διάγραμμα 3.3β: Ποσοστό πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας (σύγκριση με σταθερό κατώφλι φτώχειας 2008)

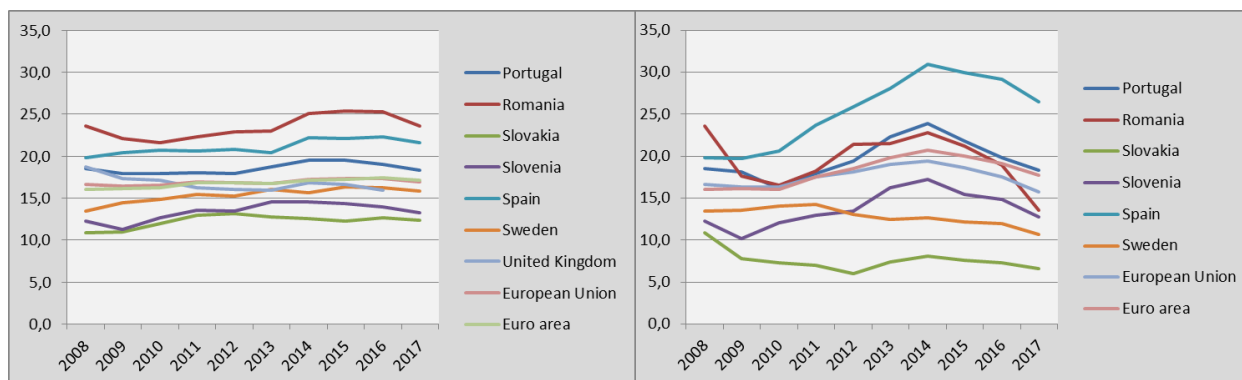
Όσο μεγαλύτερη μάλιστα είναι η μεταβολή του κατωφλιού φτώχειας, τόσο μεγαλύτερη – αντίστροφη – μεταβολή φαίνεται να προκύπτει στον κίνδυνο φτώχειας με σταθερό έτος αναφοράς. Όπως η Εσθονία, που εμφανίζει σημαντική αύξηση (που προσεγγίζει το διπλασιασμό) του κατωφλιού φτώχειας και, ταυτόχρονα σταθερό ή, κατά περιόδους, ελαφρά αυξανόμενο κίνδυνο φτώχειας, ο οποίος όμως, αποκτώντας σταθερό έτος αναφοράς, ακολουθεί τη διακύμανση, αλλά καταλήγει να υποδιπλασιάζεται. Ακόμη πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα, στην αντίστροφη κατεύθυνση, αποτελεί η Ελλάδα. Η σοβαρή μείωση του κατωφλιού φτώχειας της χώρας (χάνει σχεδόν το μισό της αξίας του στη δεκαετία) δεν φαίνεται να οδηγεί σε μεγάλη αλλαγή στον κίνδυνο φτώχειας. Όταν, όμως, αντιπαρέλθουμε τη σχετικότητα του δείκτη, με αναγωγή στις τιμές του 2008, ο κίνδυνος φτώχειας υπερδιπλασιάζεται, προσεγγίζοντας το 50% (δηλαδή, ο μισός περίπου πληθυσμός βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας με αναφορά στο κατώφλι φτώχειας του 2008, ή αλλιώς, ο μισός περίπου πληθυσμός της χώρας έχει ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα τέτοιου ύψους, που το 2008 θα τον κατέτασσε στο φτωχό πληθυσμό).

Διάγραμμα 3.3γ: Ποσοστό πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας (σύγκριση με σταθερό κατώφλι φτώχειας 2008)

Η παρατήρηση αυτή επαληθεύεται και διαγραμματικά, με δύο μάλιστα τρόπους. Ο πλέον εμφανής είναι στις περιπτώσεις που αναφέραμε (και σε μερικές ακόμη), όπου είναι εμφανής (Διάγραμμα 3.3β, δεξιό σκέλος) η επίδραση της εφαρμογής σταθερού έτους

αναφοράς στην αποτύπωση της μεταβολής για την Ελλάδα (δευτερευόντως και για την Εσθονία). Αντίστοιχη εμφανής διαφοροποίηση παρατηρείται στο Διάγραμμα 3.3α για την Κύπρο (και δευτερευόντως για τη Βουλγαρία), στο Διάγραμμα 3.3γ για τη Λετονία και τη Λιθουανία, καθώς και στο Διάγραμμα 3.3δ για την Ισπανία (και δευτερευόντως για την Πορτογαλία και τη Ρουμανία).

Διάγραμμα 3.3δ: Ποσοστό πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας (σύγκριση με σταθερό κατώφλι φτώχειας 2008)

Αλλά και μόνη η παρατήρηση της διαγραμματικής καταγραφής και της διαφοροποίησης του αριστερού από το δεξιό σκέλος, πώς δηλαδή οι σχετικά ομαλές γραμμές της αριστερής πλευράς μετατρέπονται σε «νευρικές» στο διπλανό διάγραμμα, αρκεί για να φανερώσει το πόσο διαφορετικά αποτυπώνεται η ίδια κατάσταση, χρησιμοποιώντας από τη μια πλευρά ένα σχετικό και συνεχώς μεταβαλλόμενο μέσα στο χρόνο σημείο αναφοράς, ενώ από την άλλη κρατώντας σταθερή την αναφορά σε συγκεκριμένο χρονικό σημείο. Το Διάγραμμα 3.3δ αποτυπώνει πολύ παραστατικά αυτή την αλήθεια: οι σχεδόν απόλυτα ομοιόμορφες γραμμές της αριστερής πλευράς αρχίζουν να «πλέκονται» μεταξύ τους μόλις περάσουν στην απέναντι δεξιά πλευρά.

Σε καμία περίπτωση, βεβαίως, με τις ανωτέρω παρατηρήσεις δεν μειώνεται η αξία του δείκτη *κινδύνου της φτώχειας* με μεταβαλλόμενο το *κατώφλι φτώχειας* αναφοράς. Και οι δύο δείκτες έχουν τη χρησιμότητά τους, προφανώς και τα όριά τους.

3.2 Παράγοντες που επηρεάζουν τη φτώχεια

Εκτός, όμως, από την καταγραφή των γενικών μεγεθών που σχετίζονται με τη φτώχεια, τα σχετικά στοιχεία χρησιμοποιούνται και για την εξαγωγή συμπερασμάτων όσον αφορά τους παράγοντες που συνδέονται με ή επηρεάζουν τη φτώχεια. Γίνεται, δηλαδή προσπάθεια να τεκμηριωθεί αν υπάρχουν παράγοντες ή παρουσία των οποίων, ακόμη και αν δεν συνεπάγεται απαραίτητως τη φτώχεια, τουλάχιστον αυξάνει, έστω και στατιστικά, την πιθανότητά της. Για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας, εξετάζονται δύο τέτοιοι παράγοντες: το φύλο και η ηλικία.

3.2.1 Φύλο

Επιμερίζοντας τα στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν για τη δημιουργία του Πίνακα 3.4 (Ποσοστό πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας) με κριτήριο το φύλο προκύπτουν οι δύο επόμενοι Πίνακες 3.6 (Ποσοστό άρρενος πληθυσμού ε κίνδυνο φτώχειας) και 3.7 (Ποσοστό θήλεος πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας).

Ποσοστό άρρενος πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας (μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις) - υπολογίζεται στο 60% του διάμεσου ισοδύναμου εισοδήματος, μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις										
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Austria	14,2	13,8	13,4	14,0	13,5	13,5	13,3	13,5	13,5	13,5
Belgium	13,6	13,4	13,9	14,6	14,7	14,6	15,0	14,1	14,4	14,9
Bulgaria	19,8	19,8	19,0	20,8	19,5	19,7	20,9	20,0	21,7	21,8
Croatia			19,7	19,7	19,4	18,8	18,7	19,3	18,6	18,9
Cyprus	13,7	13,7	13,8	12,9	12,9	14,1	13,1	15,3	15,0	14,6
Czechia	8,0	7,5	8,0	8,9	8,7	7,7	8,9	8,5	8,5	7,6
Denmark	11,7	12,8	13,1	12,1	12,0	12,0	12,4	12,5	12,0	13,0
Estonia	16,5	17,5	15,4	17,6	16,8	17,2	20,1	19,6	19,2	18,4
Finland	12,7	12,9	12,4	13,2	12,9	11,3	12,3	12,2	11,7	11,5
France	11,7	11,9	12,7	13,5	13,6	13,1	12,6	13,2	12,8	12,9
Germany	14,2	14,7	14,9	14,9	14,9	15,0	15,9	15,9	15,2	15,0
Greece	19,6	19,1	19,3	20,9	22,5	22,4	22,2	21,5	21,2	20,2
Hungary	12,4	12,8	12,6	14,5	14,8	15,5	15,5	15,6	14,4	13,1
Ireland	14,5	14,9	14,6	15,4	16,4	15,7	16,2	16,1	16,0	
Italy	17,4	16,9	17,3	18,4	18,1	18,3	18,4	19,0	19,9	19,4
Latvia	23,3	24,4	21,4	19,8	19,3	18,9	19,5	19,7	19,4	19,1
Lithuania	18,5	18,9	21,2	19,1	18,1	19,4	17,8	21,8	20,4	21,4
Luxembourg	12,5	13,8	14,6	12,7	14,7	15,7	16,3	15,0	15,6	17,9
Malta	13,9	14,3	14,8	15,0	14,4	15,4	15,7	16,1	16,5	16,2
Netherlands	10,5	10,8	9,7	10,8	9,5	10,2	11,3	11,8	12,8	13,2
Poland	17,0	16,9	17,4	17,8	17,1	17,3	17,2	18,1	17,1	15,1
Portugal	17,9	17,3	17,3	17,6	17,5	18,8	18,9	18,8	18,2	17,8
Romania	22,8	21,2	21,0	21,9	23,1	23,0	25,3	25,1	24,8	22,9
Slovakia	10,1	10,1	11,7	12,8	13,2	12,8	12,7	12,1	12,7	12,4
Slovenia	11,0	9,8	11,3	12,2	12,5	13,5	13,7	13,0	12,5	12,0
Spain	18,4	19,4	20,1	19,9	20,7	20,9	22,4	22,5	22,6	21,0
Sweden	12,9	13,6	13,9	14,2	14,4	14,7	14,8	15,3	15,2	15,4
United Kingdom	17,4	16,7	16,4	14,8	15,8	15,4	16,0	16,1	15,2	
Iceland	9,5	9,3	9,8	9,0	8,4	9,6	8,1	9,3	8,5	
Norway	9,9	10,1	10,1	9,9	9,5	10,2	9,9	10,3	10,5	
Switzerland	14,0	13,9	13,8	13,7	14,5	13,4	12,5	14,3	13,8	
FYRoM			27,5	26,6	26,9	24,6	22,3	21,5	22,1	
Serbia						24,9	26,0	26,1	25,8	
Turkey	24,2	24,7	23,7	22,9	23,3	22,7	22,6	22,3	22,4	
European Union	15,6	15,6	15,8	16,1	16,2	16,2	16,7	16,9	16,6	16,3
Euro area	15,0	15,1	15,4	16,0	16,1	16,1	16,5	16,8	16,7	16,4

Πίνακας 3.6: Ποσοστό άρρενος πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας (μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις)

Μια αρχική παρατήρηση έχει να κάνει με τη σχετική σταθερότητα, ή τουλάχιστον μικρή διακύμανση, μέσα στο χρόνο των σχετικών ποσοστών στα περισσότερα κράτη, τόσο για τους άνδρες, όσο και για τις γυναίκες. Η πιο εμφανής, ίσως, μεταβολή εντοπίζεται στο Λουξεμβούργο (που είχε επισημανθεί και σε προηγούμενο δείκτη), με σημαντική αύξηση των ποσοστών και για τα δύο φύλα. Διαπιστώνεται, λοιπόν, ότι η απλή καταγραφή του κινδύνου

φτώχειας χωριστά για το κάθε φύλο δεν μπορεί ξεκάθαρα να αποτυπώσει πιθανές διαφοροποιήσεις.

Ποσοστό θήλεος πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας (μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις) - υπολογίζεται στο 60%										
<i>του διάμεσου ισοδύναμου εισοδήματος, μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις</i>										
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Austria	16,1	15,3	15,8	15,0	15,3	15,2	14,9	14,3	14,6	15,3
Belgium	15,9	15,7	15,2	16,0	15,9	15,5	15,9	15,6	16,5	16,9
Bulgaria	22,9	23,7	22,3	23,6	22,8	22,2	22,6	23,8	24,1	24,9
Croatia			21,4	22,1	21,3	20,3	20,1	20,6	20,4	20,9
Cyprus	18,1	17,8	17,2	16,6	16,4	16,5	15,6	17,2	17,2	16,8
Czechia	10,1	9,5	10,0	10,6	10,5	9,4	10,5	11,0	10,8	10,7
Denmark	12,0	13,4	13,4	12,0	11,9	11,8	11,8	11,9	11,9	11,7
Estonia	22,0	21,6	16,2	17,4	18,1	19,9	23,3	23,3	24,0	23,3
Finland	14,5	14,7	13,8	14,2	13,6	12,3	13,3	12,6	11,6	11,4
France	13,3	13,8	13,9	14,5	14,6	14,3	14,1	13,9	14,4	13,6
Germany	16,2	16,3	16,4	16,8	17,2	17,2	17,4	17,4	17,8	17,1
Greece	20,7	20,2	20,9	21,9	23,6	23,8	22,0	21,2	21,2	20,2
Hungary	12,4	12,1	12,0	13,7	14,0	14,5	14,5	14,4	14,5	13,7
Ireland	16,4	15,1	15,8	14,9	16,9	15,7	16,7	16,4	17,3	
Italy	20,4	19,9	20,0	21,1	20,8	20,3	20,5	20,8	21,4	21,1
Latvia	28,1	28,0	20,4	18,3	19,1	19,8	22,5	24,8	23,9	24,6
Lithuania	23,0	21,6	20,0	19,3	19,0	21,6	20,3	22,5	23,1	24,2
Luxembourg	14,3	16,0	14,4	14,5	15,6	16,0	16,6	15,7	17,5	19,4
Malta	16,7	15,5	16,2	16,1	15,8	16,1	16,0	16,6	16,4	17,3
Netherlands	10,4	11,3	10,8	11,1	10,6	10,6	11,9	11,5	12,7	13,3
Poland	16,7	17,4	17,7	17,6	17,1	17,3	16,8	17,2	17,4	14,9
Portugal	19,1	18,4	18,4	18,4	18,2	18,7	20,0	20,1	19,6	18,7
Romania	24,3	23,0	22,1	22,6	22,8	22,9	24,9	25,7	25,7	24,2
Slovakia	11,5	11,8	12,2	13,1	13,3	12,9	12,6	12,4	12,8	12,3
Slovenia	13,6	12,8	14,1	15,0	14,6	15,4	15,2	15,6	15,2	14,5
Spain	21,2	21,3	21,3	21,4	20,9	19,9	22,1	21,8	22,1	22,2
Sweden	14,1	15,2	15,6	16,6	16,1	17,2	16,4	17,3	17,3	16,2
United Kingdom	20,0	17,8	17,8	17,6	16,3	16,4	17,6	17,2	16,5	
Iceland	10,7	11,1	9,8	9,5	7,5	8,9	7,7	9,1	9,1	
Norway	12,9	13,2	12,2	11,1	10,4	11,7	11,9	13,5	13,8	
Switzerland	17,3	17,2	16,2	16,3	17,4	15,5	15,1	16,8	15,6	
FYRoM			26,5	27,0	25,5	23,9	21,9	21,5	21,6	
Serbia						24,1	24,8	24,6	25,2	
Turkey	25,2	25,9	25,1	24,0	24,2	23,6	23,4	22,7	23,2	
European Union	17,5	17,2	17,2	17,6	17,4	17,2	17,7	17,7	17,9	17,5
Euro area	17,0	17,0	17,0	17,5	17,6	17,2	17,7	17,7	18,1	17,7

Πίνακας 3.7: Ποσοστό θήλεος πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας (μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις)

Προκειμένου να καταστεί ευκρινέστερη η σχετική θέση των δύο φύλων, η επιρροή δηλαδή του παράγοντα φύλου στην πιθανότητα ένας άνδρας ή μια γυναίκα να είναι ευάλωτοι στον κίνδυνο φτώχειας, δημιουργήθηκε ο ακόλουθος Πίνακας 3.8 (Διαφορά μεταξύ άρρενος και θήλεος πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας), αφαιρώντας από το ποσοστό του Πίνακα 3.7 το αντίστοιχο ποσοστό του Πίνακα 3.6. Με αυτόν τον τρόπο, θετική καταγραφή στον Πίνακα 3.8 συνεπάγεται αυταπόδεικτα μεγαλύτερο ποσοστό γυναικών σε κίνδυνο φτώχειας το συγκεκριμένο έτος στο συγκεκριμένο κράτος, σε σύγκριση με το αντίστοιχο ποσοστό των ανδρών. Το αντίστροφο (αρνητικό, δηλαδή αποτέλεσμα) θα σημαίνει ότι είναι λιγότερες οι γυναίκες σε κίνδυνο φτώχειας (πάντα στο ίδιο έτος και το ίδιο κράτος).

Διαφορά μεταξύ άρρενος και θήλεος πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας (μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις) - υπολογίζεται στο 60% του διάμεσου ισοδύναμου εισοδήματος, μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Austria	1,9	1,5	2,4	1,0	1,8	1,7	1,6	0,8	1,1	1,8
Belgium	2,3	2,3	1,3	1,4	1,2	0,9	0,9	1,5	2,1	2,0
Bulgaria	3,1	3,9	3,3	2,8	3,3	2,5	1,7	3,8	2,4	3,1
Croatia			1,7	2,4	1,9	1,5	1,4	1,3	1,8	2,0
Cyprus	4,4	4,1	3,4	3,7	3,5	2,4	2,5	1,9	2,2	2,2
Czechia	2,1	2,0	2,0	1,7	1,8	1,7	1,6	2,5	2,3	3,1
Denmark	0,3	0,6	0,3	-0,1	-0,1	-0,2	-0,6	-0,6	-0,1	-1,3
Estonia	5,5	4,1	0,8	-0,2	1,3	2,7	3,2	3,7	4,8	4,9
Finland	1,8	1,8	1,4	1,0	0,7	1,0	1,0	0,4	-0,1	-0,1
France	1,6	1,9	1,2	1,0	1,0	1,2	1,5	0,7	1,6	0,7
Germany	2,0	1,6	1,5	1,9	2,3	2,2	1,5	1,5	2,6	2,1
Greece	1,1	1,1	1,6	1,0	1,1	1,4	-0,2	-0,3	0,0	0,0
Hungary	0,0	-0,7	-0,6	-0,8	-0,8	-1,0	-1,0	-1,2	0,1	0,6
Ireland	1,9	0,2	1,2	-0,5	0,5	0,0	0,5	0,3	1,3	
Italy	3,0	3,0	2,7	2,7	2,7	2,0	2,1	1,8	1,5	1,7
Latvia	4,8	3,6	-1,0	-1,5	-0,2	0,9	3,0	5,1	4,5	5,5
Lithuania	4,5	2,7	-1,2	0,2	0,9	2,2	2,5	0,7	2,7	2,8
Luxembourg	1,8	2,2	-0,2	1,8	0,9	0,3	0,3	0,7	1,9	1,5
Malta	2,8	1,2	1,4	1,1	1,4	0,7	0,3	0,5	-0,1	1,1
Netherlands	-0,1	0,5	1,1	0,3	1,1	0,4	0,6	-0,3	-0,1	0,1
Poland	-0,3	0,5	0,3	-0,2	0,0	0,0	-0,4	-0,9	0,3	-0,2
Portugal	1,2	1,1	1,1	0,8	0,7	-0,1	1,1	1,3	1,4	0,9
Romania	1,5	1,8	1,1	0,7	-0,3	-0,1	-0,4	0,6	0,9	1,3
Slovakia	1,4	1,7	0,5	0,3	0,1	0,1	-0,1	0,3	0,1	-0,1
Slovenia	2,6	3,0	2,8	2,8	2,1	1,9	1,5	2,6	2,7	2,5
Spain	2,8	1,9	1,2	1,5	0,2	-1,0	-0,3	-0,7	-0,5	1,2
Sweden	1,2	1,6	1,7	2,4	1,7	2,5	1,6	2,0	2,1	0,8
United Kingdom	2,6	1,1	1,4	2,8	0,5	1,0	1,6	1,1	1,3	
Iceland	1,2	1,8	0,0	0,5	-0,9	-0,7	-0,4	-0,2	0,6	
Norway	3,0	3,1	2,1	1,2	0,9	1,5	2,0	3,2	3,3	
Switzerland	3,3	3,3	2,4	2,6	2,9	2,1	2,6	2,5	1,8	
FYRoM			-1,0	0,4	-1,4	-0,7	-0,4	0,0	-0,5	
Serbia						-0,8	-1,2	-1,5	-0,6	
Turkey	1,0	1,2	1,4	1,1	0,9	0,9	0,8	0,4	0,8	
European Union	1,9	1,6	1,4	1,5	1,2	1,0	1,0	0,8	1,3	1,2
Euro area	2,0	1,9	1,6	1,5	1,5	1,1	1,2	0,9	1,4	1,3

Πίνακας 3.8: Διαφορά μεταξύ άρρενος και θήλεος πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας (μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις)

Με μια γρήγορη ματιά διαπιστώνεται ότι στη μεγάλη πλειοψηφία των κρατών και για τα μεγαλύτερα χρονικά διαστήματα, εντός της συγκεκριμένης δεκαετίας, τα ποσοστά γυναικών σε κίνδυνο φτώχειας είναι σταθερά μεγαλύτερα από αυτά των ανδρών. Η διαφορά που καταγράφεται μπορεί να είναι μερικά δέκατα της μονάδας, σε κάποιες όμως περιπτώσεις φτάνει, ή και ξεπερνά, τις δύο ή και περισσότερες μονάδες (Βέλγιο, Βουλγαρία, Κύπρος, Τσεχία, Εσθονία, Λετονία, Σλοβενία), και μάλιστα επίμονα στην πορεία του χρόνου. Αντιθέτως, εκτός από σποραδικές εμφανίσεις σε αρκετά κράτη, είναι ελάχιστες οι χώρες με σταθερά υψηλότερα ποσοστά ανδρών σε κίνδυνο φτώχειας (Δανία, Ουγγαρία).

Σε δεύτερο επίπεδο, τα περισσότερα κράτη τείνουν να διατηρούν τη σχετική διαφορά σταθερή στο πέρασμα του χρόνου. Εξαιρέσεις αποτελούν η Φινλανδία, η Κύπρος, αλλά και η Ελλάδα, η Ιταλία και η Ισπανία τα τελευταία, κυρίως, χρόνια.

3.2.2 Ηλικία

Με αντίστοιχο τρόπο, δημιουργήθηκαν ζεύγη πινάκων με κριτήριο την ηλικία. Στο κάθε ζεύγος ο ένας πίνακας παρουσιάζει το ποσοστό της αντίστοιχης ηλικίας ομάδας που βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας, ενώ ο άλλος τη διαφορά του ποσοστού αυτού από τον κίνδυνο φτώχειας του γενικού πληθυσμού. Οι ηλικιακές ομάδες που εξετάστηκαν είναι τα παιδιά (άτομα ηλικία έως 18 ετών), οι ενήλικες (άτομα ηλικίας 18-64 ετών) και οι ηλικιωμένοι (άτομα ηλικίας 65 ετών και άνω).

Ποσοστό πληθυσμού ηλικίας έως 18 ετών σε κίνδυνο φτώχειας (μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις) - υπολογίζεται στο 60% του διάμεσου ισοδύναμου εισοδήματος, μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις										
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Austria	18,1	17,1	19,0	17,8	17,5	18,6	18,2	17,8	16,5	19,1
Belgium	17,2	16,6	18,3	18,7	17,3	17,2	18,8	18,0	17,8	18,6
Bulgaria	25,5	24,9	26,7	28,4	28,2	28,4	31,7	25,4	31,9	29,2
Croatia			19,6	21,1	23,3	21,8	21,1	20,9	20,4	21,4
Cyprus	14,0	12,3	12,6	12,8	13,9	15,5	12,8	16,7	17,1	16,5
Czechia	13,2	13,3	14,3	15,2	13,9	11,3	14,7	14,7	14,1	11,6
Denmark	9,1	10,6	10,9	10,3	10,4	9,1	9,2	10,4	9,4	10,0
Estonia	17,1	20,6	17,3	19,5	17,0	18,1	19,7	20,0	18,6	16,5
Finland	12,0	12,1	11,4	11,8	11,1	9,3	10,9	10,0	9,3	10,2
France	15,6	16,8	18,1	18,8	19,0	17,6	17,7	18,7	19,1	19,1
Germany	15,2	15,0	17,5	15,6	15,2	14,7	15,1	14,6	15,4	15,2
Greece	23,0	23,7	23,0	23,7	26,9	28,8	25,5	26,6	26,3	24,5
Hungary	19,7	20,6	20,3	23,7	22,9	23,8	25,0	22,7	19,9	14,8
Ireland	18,0	18,8	18,9	17,1	19,3	18,2	18,3	17,9	18,9	
Italy	24,2	24,1	25,2	25,9	26,2	25,2	25,1	26,8	26,7	26,4
Latvia	23,6	26,3	26,3	24,7	24,4	23,4	24,3	23,2	18,6	18,4
Lithuania	23,3	23,3	24,8	25,2	20,8	26,9	23,5	28,9	25,6	25,7
Luxembourg	19,8	22,3	21,4	20,3	22,6	23,9	25,4	21,5	21,8	22,8
Malta	20,4	21,2	22,1	23,0	23,1	24,0	24,1	23,4	21,0	21,2
Netherlands	12,9	15,4	13,7	15,5	13,2	12,6	13,7	14,0	14,8	14,4
Poland	22,4	23,0	22,5	22,0	21,5	23,2	22,3	22,4	21,1	14,0
Portugal	22,8	22,9	22,4	22,4	21,8	24,4	25,6	24,8	22,4	20,7
Romania	33,3	31,9	32,1	33,0	33,3	34,7	39,3	38,1	37,2	32,2
Slovakia	16,7	16,8	18,8	21,2	21,9	20,3	19,2	20,1	20,8	19,9
Slovenia	11,6	11,2	12,6	14,7	13,5	14,7	14,8	14,2	11,9	12,8
Spain	27,3	29,0	29,3	27,5	27,9	27,5	30,5	29,6	29,7	28,3
Sweden	15,1	16,0	17,1	17,9	17,7	19,0	18,2	18,1	18,7	18,6
United Kingdom	24,0	20,7	20,4	18,0	18,0	18,9	19,7	19,9	18,5	
Iceland	11,2	9,9	12,6	11,2	10,0	12,2	10,0	11,3	10,4	
Norway	9,6	11,5	11,7	9,4	8,3	10,5	10,2	11,3	12,8	
Switzerland	19,5	18,2	17,4	17,3	17,8	15,9	14,8	18,4	17,0	
FYRoM			32,1	32,8	31,5	30,9	29,0	28,6	28,6	
Serbia						29,7	29,7	29,9	30,2	
Turkey	34,0	35,2	33,7	32,5	33,9	33,7	33,3	32,8	33,4	
European Union	20,4	20,3	21,0	20,7	20,6	20,5	21,1	21,2	21,0	20,1
Euro area	19,0	19,6	20,7	20,4	20,4	19,8	20,4	20,7	20,8	20,5

Πίνακας 3.9: Ποσοστό πληθυσμού ηλικίας έως 18 ετών σε κίνδυνο φτώχειας (μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις)

Από τη μελέτη των Πινάκων 3.9 και 3.10 (παιδιά) προκύπτει ότι στα περισσότερα κράτη τα παιδιά αντιμετωπίζουν αυξημένο κίνδυνο φτώχειας σε σύγκριση με το γενικό πληθυσμό. Σε συγκεκριμένες δε περιπτώσεις (Βουλγαρία, Ουγγαρία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Μάλτα, Ρουμανία, Σλοβακία, Ισπανία) ο κίνδυνος αυτός είναι αυξημένος συστηματικά πάνω

από πέντε ποσοστιαίες μονάδες, συχνά δε αρκετά περισσότερο. Στον αντίποδα, η Δανία, η Εσθονία, η Φινλανδία και η Γερμανία παρουσιάζουν με συνέπεια χαμηλότερα ποσοστά παιδικής φτώχειας, σε σύγκριση πάντα με το γενικό πληθυσμό.

Διαφορά μεταξύ συνολικού πληθυσμού και πληθυσμού ηλικίας έως 18 ετών σε κίνδυνο φτώχειας (μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις) - υπολογίζεται στο 60% του διάμεσου ισοδύναμου εισοδήματος, μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις										
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Austria	2,9	2,6	4,3	3,3	3,1	4,2	4,1	3,9	2,4	4,7
Belgium	2,5	2,0	3,7	3,4	2,0	2,1	3,3	3,1	2,3	2,7
Bulgaria	4,1	3,1	6,0	6,2	7,0	7,4	9,9	3,4	9,0	5,8
Croatia			-1,0	0,2	2,9	2,3	1,7	0,9	0,9	1,4
Cyprus	-1,9	-3,5	-3,0	-2,0	-0,8	0,2	-1,6	0,5	1,0	0,8
Czechia	4,2	4,7	5,3	5,4	4,3	2,7	5,0	5,0	4,4	2,5
Denmark	-2,7	-2,5	-2,4	-1,8	-1,6	-2,8	-2,9	-1,8	-2,5	-2,4
Estonia	-2,4	0,9	1,5	2,0	-0,5	-0,5	-2,1	-1,6	-3,1	-4,5
Finland	-1,6	-1,7	-1,7	-1,9	-2,1	-2,5	-1,9	-2,4	-2,3	-1,3
France	3,1	3,9	4,8	4,8	4,9	3,9	4,4	5,1	5,5	5,8
Germany	0,0	-0,5	1,9	-0,2	-0,9	-1,4	-1,6	-2,1	-1,1	-0,9
Greece	2,9	4,0	2,9	2,3	3,8	5,7	3,4	5,2	5,1	4,3
Hungary	7,3	8,2	8,0	9,6	8,6	8,8	10,0	7,8	5,4	1,4
Ireland	2,5	3,8	3,7	1,9	2,7	2,5	1,9	1,6	2,3	
Italy	5,3	5,7	6,5	6,1	6,7	5,9	5,7	6,9	6,1	6,1
Latvia	-2,3	-0,1	5,4	5,7	5,2	4,0	3,1	0,7	-3,2	-3,7
Lithuania	2,4	3,0	4,3	6,0	2,2	6,3	4,4	6,7	3,7	2,8
Luxembourg	6,4	7,4	6,9	6,7	7,5	8,0	9,0	6,2	5,3	4,1
Malta	5,1	6,3	6,6	7,4	8,0	8,3	8,2	7,1	4,5	4,4
Netherlands	2,4	4,3	3,4	4,5	3,1	2,2	2,1	2,4	2,1	1,2
Poland	5,5	5,9	4,9	4,3	4,4	5,9	5,3	4,8	3,8	-1,0
Portugal	4,3	5,0	4,5	4,4	3,9	5,7	6,1	5,3	3,4	2,4
Romania	9,7	9,8	10,5	10,7	10,4	11,7	14,2	12,7	11,9	8,6
Slovakia	5,8	5,8	6,8	8,2	8,7	7,5	6,6	7,8	8,1	7,5
Slovenia	-0,7	-0,1	-0,1	1,1	0,0	0,2	0,3	-0,1	-2,0	-0,5
Spain	7,5	8,6	8,6	6,9	7,1	7,1	8,3	7,5	7,4	6,7
Sweden	1,6	1,6	2,3	2,5	2,5	3,0	2,6	1,8	2,5	2,8
United Kingdom	5,3	3,4	3,3	1,8	2,0	3,0	2,9	3,3	2,6	
Iceland	1,1	-0,3	2,8	2,0	2,1	2,9	2,1	2,1	1,6	
Norway	-1,8	-0,2	0,5	-1,1	-1,7	-0,4	-0,7	-0,6	0,6	
Switzerland	3,8	2,6	2,4	2,3	1,9	1,4	1,0	2,8	2,3	
FYRoM			5,1	6,0	5,3	6,7	6,9	7,1	6,7	
Serbia						5,2	4,3	4,5	4,7	
Turkey	9,3	9,9	9,3	9,0	10,2	10,6	10,3	10,3	10,6	
European Union	3,8	3,9	4,5	3,8	3,8	3,8	3,9	3,9	3,7	3,2
Euro area	3,0	3,5	4,5	3,6	3,6	3,1	3,3	3,5	3,4	3,4

Πίνακας 3.10: Διαφορά μεταξύ συνολικού πληθυσμού και πληθυσμού ηλικίας έως 18 ετών σε κίνδυνο φτώχειας (μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις)

Ποσοστό πληθυσμού ηλικίας 18-64 ετών σε κίνδυνο φτώχειας (μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις) -
 υπολογίζεται στο 60% του διάμεσου ισοδύναμου εισοδήματος, μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
	13,3	13,0	12,9	13,1	13,3	12,9	12,9	13,0	13,6	13,5
Belgium	12,2	12,1	12,1	12,9	13,5	13,4	14,2	13,7	14,7	15,0
Bulgaria	17,0	16,4	16,0	18,2	17,4	17,1	18,9	18,0	20,0	18,9
Croatia			18,2	18,6	18,1	17,8	17,9	17,9	17,2	16,9
Cyprus	10,8	11,2	11,9	11,5	12,2	14,4	13,4	15,9	15,1	14,2
Czechia	8,3	7,6	8,1	9,1	9,3	8,6	9,1	9,0	8,8	7,9
Denmark	11,3	12,2	12,9	12,2	12,3	13,4	13,8	13,8	13,9	14,3
Estonia	15,0	15,8	15,6	18,0	17,7	17,3	19,4	17,9	17,1	16,2
Finland	11,8	12,2	12,3	12,8	12,4	11,3	12,5	12,7	12,2	11,6
France	11,6	11,8	12,7	13,5	13,7	13,7	13,2	13,4	13,3	12,9
Germany	15,4	15,8	15,6	16,4	16,6	16,9	17,2	17,3	16,4	16,0
Greece	18,7	18,1	19,0	20,0	23,8	24,1	23,5	22,5	22,7	21,7
Hungary	12,0	11,9	11,9	13,8	14,0	15,2	14,9	15,5	15,0	14,2
Ireland	13,4	13,2	14,6	15,1	16,2	15,7	16,7	16,0	15,8	
Italy	16,8	16,5	17,5	19,0	18,7	19,1	19,7	19,8	20,9	20,3
Latvia	19,4	20,5	20,4	20,2	19,3	18,8	18,4	18,6	17,7	17,5
Lithuania	17,5	18,4	22,2	20,2	17,9	19,0	17,6	19,5	19,1	18,8
Luxembourg	12,9	14,2	13,9	13,1	14,5	15,0	15,8	14,9	16,3	18,8
Malta	12,0	12,1	13,1	13,1	12,4	13,6	13,2	13,1	13,0	13,1
Netherlands	9,9	10,3	10,1	10,5	10,1	10,9	12,4	12,5	13,2	13,8
Poland	16,3	16,0	16,9	17,1	16,5	16,7	16,7	17,6	17,3	15,6
Portugal	16,3	15,8	15,7	16,2	16,9	18,4	19,1	18,8	18,2	18,1
Romania	19,8	19,4	19,5	20,9	21,9	21,7	23,4	23,3	23,3	21,9
Slovakia	9,5	9,6	11,2	12,4	12,3	12,1	12,3	11,6	12,0	11,5
Slovenia	10,5	9,2	11,0	11,7	12,2	13,0	13,7	13,6	13,4	12,6
Spain	16,5	17,2	18,1	19,0	20,4	20,4	22,9	22,8	22,9	21,7
Sweden	12,4	13,3	14,1	14,4	14,2	15,3	15,4	15,8	15,1	14,8
United Kingdom	14,7	14,8	14,9	14,1	15,3	14,7	15,6	15,6	14,6	
Iceland	8,7	9,9	9,6	9,3	7,7	9,2	7,2	9,1	8,7	
Norway	11,3	11,6	10,8	10,7	10,8	11,4	11,5	13,0	12,8	
Switzerland	11,8	11,3	11,2	11,2	11,9	10,3	10,5	11,9	11,2	
FYRoM			26,8	25,9	25,3	23,6	21,4	20,7	21,3	
Serbia						24,4	25,6	25,8	26,0	
Turkey	20,5	20,9	20,2	19,3	19,1	18,5	18,5	18,1	18,7	
European Union	14,8	14,8	15,3	16,0	16,4	16,5	17,1	17,1	17,0	16,7
Euro area	14,7	14,7	15,2	16,2	16,6	16,7	17,4	17,4	17,4	16,9

Πίνακας 3.11: Ποσοστό πληθυσμού ηλικίας 18-64 ετών σε κίνδυνο φτώχειας (μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις)

Αντίστοιχα, οι Πίνακες 3.11 και 3.12 (ενήλικες) φανερώνουν ότι οι ενήλικες, στα περισσότερα κράτη, έχουν μειωμένο κίνδυνο φτώχειας, συγκρινόμενοι με το γενικό πληθυσμό. Εξαιρέση αποτελεί με συνέπεια η Γερμανία, ενώ τα τελευταία χρόνια το ίδιο συμβαίνει με τη Δανία, την Ελλάδα και την Ολλανδία. Η γενική εικόνα, πάντως, είναι ότι η σχετική διαφορά, θετική ή αρνητική, σε πολύ ελάχιστες περιπτώσεις υπερβαίνει τις δύο ποσοστιαίες μονάδες.

Διαφορά μεταξύ συνολικού πληθυσμού και πληθυσμού ηλικίας 18-64 ετών σε κίνδυνο φτώχειας (μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις) - υπολογίζεται στο 60% του διάμεσου ισοδύναμου εισοδήματος, μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Austria	-1,9	-1,5	-1,8	-1,4	-1,1	-1,5	-1,2	-0,9	-0,5	-0,9
Belgium	-2,5	-2,5	-2,5	-2,4	-1,8	-1,7	-1,3	-1,2	-0,8	-0,9
Bulgaria	-4,4	-5,4	-4,7	-4,0	-3,8	-3,9	-2,9	-4,0	-2,9	-4,5
Croatia			-2,4	-2,3	-2,3	-1,7	-1,5	-2,1	-2,3	-3,1
Cyprus	-5,1	-4,6	-3,7	-3,3	-2,5	-0,9	-1,0	-0,3	-1,0	-1,5
Czechia	-0,7	-1,0	-0,9	-0,7	-0,3	0,0	-0,6	-0,7	-0,9	-1,2
Denmark	-0,5	-0,9	-0,4	0,1	0,3	1,5	1,7	1,6	2,0	1,9
Estonia	-4,5	-3,9	-0,2	0,5	0,2	-1,3	-2,4	-3,7	-4,6	-4,8
Finland	-1,8	-1,6	-0,8	-0,9	-0,8	-0,5	-0,3	0,3	0,6	0,1
France	-0,9	-1,1	-0,6	-0,5	-0,4	0,0	-0,1	-0,2	-0,3	-0,4
Germany	0,2	0,3	0,0	0,6	0,5	0,8	0,5	0,6	-0,1	-0,1
Greece	-1,4	-1,6	-1,1	-1,4	0,7	1,0	1,4	1,1	1,5	1,5
Hungary	-0,4	-0,5	-0,4	-0,3	-0,3	0,2	-0,1	0,6	0,5	0,8
Ireland	-2,1	-1,8	-0,6	-0,1	-0,4	0,0	0,3	-0,3	-0,8	
Italy	-2,1	-1,9	-1,2	-0,8	-0,8	-0,2	0,3	-0,1	0,3	0,0
Latvia	-6,5	-5,9	-0,5	1,2	0,1	-0,6	-2,8	-3,9	-4,1	-4,6
Lithuania	-3,4	-1,9	1,7	1,0	-0,7	-1,6	-1,5	-2,7	-2,8	-4,1
Luxembourg	-0,5	-0,7	-0,6	-0,5	-0,6	-0,9	-0,6	-0,4	-0,2	0,1
Malta	-3,3	-2,8	-2,4	-2,5	-2,7	-2,1	-2,7	-3,2	-3,5	-3,7
Netherlands	-0,6	-0,8	-0,2	-0,5	0,0	0,5	0,8	0,9	0,5	0,6
Poland	-0,6	-1,1	-0,7	-0,6	-0,6	-0,6	-0,3	0,0	0,0	0,6
Portugal	-2,2	-2,1	-2,2	-1,8	-1,0	-0,3	-0,4	-0,7	-0,8	-0,2
Romania	-3,8	-2,7	-2,1	-1,4	-1,0	-1,3	-1,7	-2,1	-2,0	-1,7
Slovakia	-1,4	-1,4	-0,8	-0,6	-0,9	-0,7	-0,3	-0,7	-0,7	-0,9
Slovenia	-1,8	-2,1	-1,7	-1,9	-1,3	-1,5	-0,8	-0,7	-0,5	-0,7
Spain	-3,3	-3,2	-2,6	-1,6	-0,4	0,0	0,7	0,7	0,6	0,1
Sweden	-1,1	-1,1	-0,7	-1,0	-1,0	-0,7	-0,2	-0,5	-1,1	-1,0
United Kingdom	-4,0	-2,5	-2,2	-2,1	-0,7	-1,2	-1,2	-1,0	-1,3	
Iceland	-1,4	-0,3	-0,2	0,1	-0,2	-0,1	-0,7	-0,1	-0,1	
Norway	-0,1	-0,1	-0,4	0,2	0,8	0,5	0,6	1,1	0,6	
Switzerland	-3,9	-4,3	-3,8	-3,8	-4,0	-4,2	-3,3	-3,7	-3,5	
FYRoM			-0,2	-0,9	-0,9	-0,6	-0,7	-0,8	-0,6	
Serbia						-0,1	0,2	0,4	0,5	
Turkey	-4,2	-4,4	-4,2	-4,2	-4,6	-4,6	-4,5	-4,4	-4,1	
European Union	-1,8	-1,6	-1,2	-0,9	-0,4	-0,2	-0,1	-0,2	-0,3	-0,2
Euro area	-1,3	-1,4	-1,0	-0,6	-0,2	0,0	0,3	0,2	0,0	-0,2

Πίνακας 3.12: Διαφορά μεταξύ συνολικού πληθυσμού και πληθυσμού ηλικίας 18-64 ετών σε κίνδυνο φτώχειας (μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις)

Ποσοστό πληθυσμού ηλικίας τουλάχιστον 65 ετών σε κίνδυνο φτώχειας (μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις)
 - υπολογίζεται στο 60% του διάμεσου ισοδύναμου εισοδήματος, μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Austria	18,9	17,4	16,8	16,2	15,1	15,4	14,2	13,2	13,2	12,9
Belgium	21,2	21,6	19,4	20,2	19,4	18,4	16,1	15,2	15,4	16,0
Bulgaria	33,8	39,3	32,2	31,2	28,2	27,9	22,6	31,7	24,3	32,0
Croatia			30,5	29,4	25,6	23,4	23,1	26,3	26,5	28,6
Cyprus	46,3	46,4	39,9	35,5	29,3	20,1	22,4	17,3	19,5	21,6
Czechia	7,4	7,2	6,8	6,6	6,0	5,8	7,0	7,4	8,1	10,7
Denmark	18,1	20,1	17,7	13,9	12,8	10,1	9,8	9,1	8,5	8,8
Estonia	39,0	33,9	15,1	13,1	17,2	24,4	32,6	35,8	40,2	41,2
Finland	22,5	22,1	18,3	18,9	18,4	16,1	16,0	13,8	12,3	12,3
France	11,9	11,9	9,4	9,7	9,4	9,1	8,6	8,0	8,2	7,8
Germany	14,9	15,0	14,1	14,2	15,0	14,9	16,3	16,5	17,6	17,0
Greece	22,3	21,4	21,3	23,6	17,2	15,1	14,9	13,7	12,4	12,4
Hungary	4,3	4,6	4,1	4,9	6,3	4,6	4,5	4,6	6,8	9,1
Ireland	21,1	16,2	9,9	11,0	12,8	10,6	11,4	14,2	16,0	
Italy	20,9	19,6	16,7	17,0	16,1	15,0	14,2	14,7	15,3	15,6
Latvia	52,0	47,6	17,2	9,1	13,9	17,6	27,6	34,6	38,1	39,9
Lithuania	31,0	23,9	9,6	9,7	18,7	19,4	20,1	25,0	27,7	33,4
Luxembourg	5,4	6,0	5,9	4,7	6,1	6,2	6,3	7,9	9,0	11,8
Malta	24,3	19,7	18,2	17,6	17,3	14,9	16,9	21,0	24,2	25,0
Netherlands	9,4	7,7	5,9	6,5	5,5	5,5	5,9	5,6	9,0	10,0
Poland	11,7	14,4	14,2	14,7	14,0	12,3	11,7	12,1	12,8	13,8
Portugal	22,3	20,1	21,0	20,0	17,4	14,6	15,1	17,0	18,3	17,0
Romania	26,5	21,4	17,6	14,8	14,4	14,5	15,7	19,4	19,1	20,0
Slovakia	9,9	10,8	7,7	6,3	7,8	6,0	6,2	5,6	5,7	6,9
Slovenia	21,3	20,0	20,2	20,9	19,6	20,5	17,1	17,2	17,6	16,4
Spain	25,5	23,8	21,8	19,8	14,8	12,7	11,4	12,3	13,0	14,8
Sweden	15,3	16,2	14,2	15,9	15,9	15,0	13,6	15,9	16,8	15,8
United Kingdom	27,3	22,3	21,3	21,8	16,4	16,6	17,7	16,5	17,1	
Iceland	15,0	12,4	4,9	4,3	4,5	4,0	6,9	5,8	6,1	
Norway	14,7	12,2	12,0	11,1	9,2	9,7	9,8	8,9	9,0	
Switzerland	27,2	30,2	27,6	28,1	29,9	29,5	25,7	26,5	25,2	
FYRoM			18,5	21,1	22,3	16,5	14,5	14,5	14,5	
Serbia						19,4	20,4	19,7	19,1	
Turkey	18,9	20,2	19,3	19,0	20,5	18,4	19,3	18,7	16,7	
European Union	18,9	15,6	16,0	15,9	14,5	13,7	13,7	14,1	14,6	14,6
Euro area	17,8	15,1	15,2	15,2	14,1	13,3	13,2	13,5	14,2	14,3

Πίνακας 3.13: Ποσοστό πληθυσμού ηλικίας τουλάχιστον 65 ετών σε κίνδυνο φτώχειας (μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις)

Τέλος, οι Πίνακες 3.13 και 3.14 (ηλικιωμένοι) παρουσιάζουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον. Στα περισσότερα κράτη οι ηλικιωμένοι φαίνεται να έχουν, πάντα συγκριτικά προς το γενικό πληθυσμό, χαμηλότερο κίνδυνο φτώχειας, που σε αρκετές περιπτώσεις μπορεί να διαφέρει και περισσότερο από έξι και επτά ποσοστιαίες μονάδες. Εξαιρέσεις αποτελούν η Σλοβενία, η Κροατία, το Βέλγιο, η Φινλανδία, η Μάλτα, η Βουλγαρία και η Κύπρος, που εμφανίζουν διαχρονικά υψηλότερα ποσοστά κινδύνου φτώχειας για τους ηλικιωμένους. Στη Βουλγαρία και την Κύπρο, μάλιστα, η διαφορά ξεπερνούσε ενίοτε τις 15 και τις 30 ποσοστιαίες μονάδες αντίστοιχα, αν και προσφάτως έχει αποκλιμακωθεί. Τέλος, οι τρεις βαλτικές χώρες (Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία) ξεκινώντας από σημαντικά υψηλότερο κίνδυνο φτώχειας για τους ηλικιωμένους, κατάφεραν να αντιστρέψουν την τάση κατά τα έτη 2010-2013, επιστρέφοντας όμως στη συνέχεια στην προτέρα κατάσταση.

Διαφορά μεταξύ συνολικού πληθυσμού και πληθυσμού ηλικίας τουλάχιστον 65 ετών σε κίνδυνο φτώχειας (μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις) - υπολογίζεται στο 60% του διάμεσου ισοδύναμου εισοδήματος, μετά τις κοινωνικές										
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Austria	3,7	2,9	2,1	1,7	0,7	1,0	0,1	-0,7	-0,9	-1,5
Belgium	6,5	7,0	4,8	4,9	4,1	3,3	0,6	0,3	-0,1	0,1
Bulgaria	12,4	17,5	11,5	9,0	7,0	6,9	0,8	9,7	1,4	8,6
Croatia			9,9	8,5	5,2	3,9	3,7	6,3	7,0	8,6
Cyprus	30,4	30,6	24,3	20,7	14,6	4,8	8,0	1,1	3,4	5,9
Czechia	-1,6	-1,4	-2,2	-3,2	-3,6	-2,8	-2,7	-2,3	-1,6	1,6
Denmark	6,3	7,0	4,4	1,8	0,8	-1,8	-2,3	-3,1	-3,4	-3,6
Estonia	19,5	14,2	-0,7	-4,4	-0,3	5,8	10,8	14,2	18,5	20,2
Finland	8,9	8,3	5,2	5,2	5,2	4,3	3,2	1,4	0,7	0,8
France	-0,6	-1,0	-3,9	-4,3	-4,7	-4,6	-4,7	-5,6	-5,4	-5,5
Germany	-0,3	-0,5	-1,5	-1,6	-1,1	-1,2	-0,4	-0,2	1,1	0,9
Greece	2,2	1,7	1,2	2,2	-5,9	-8,0	-7,2	-7,7	-8,8	-7,8
Hungary	-8,1	-7,8	-8,2	-9,2	-8,0	-10,4	-10,5	-10,3	-7,7	-4,3
Ireland	5,6	1,2	-5,3	-4,2	-3,8	-5,1	-5,0	-2,1	-0,6	
Italy	2,0	1,2	-2,0	-2,8	-3,4	-4,3	-5,2	-5,2	-5,3	-4,7
Latvia	26,1	21,2	-3,7	-9,9	-5,3	-1,8	6,4	12,1	16,3	17,8
Lithuania	10,1	3,6	-10,9	-9,5	0,1	-1,2	1,0	2,8	5,8	10,5
Luxembourg	-8,0	-8,9	-8,6	-8,9	-9,0	-9,7	-10,1	-7,4	-7,5	-6,9
Malta	9,0	4,8	2,7	2,0	2,2	-0,8	1,0	4,7	7,7	8,2
Netherlands	-1,1	-3,4	-4,4	-4,5	-4,6	-4,9	-5,7	-6,0	-3,7	-3,2
Poland	-5,2	-2,7	-3,4	-3,0	-3,1	-5,0	-5,3	-5,5	-4,5	-1,2
Portugal	3,8	2,2	3,1	2,0	-0,5	-4,1	-4,4	-2,5	-0,7	-1,3
Romania	2,9	-0,7	-4,0	-7,5	-8,5	-8,5	-9,4	-6,0	-6,2	-3,6
Slovakia	-1,0	-0,2	-4,3	-6,7	-5,4	-6,8	-6,4	-6,7	-7,0	-5,5
Slovenia	9,0	8,7	7,5	7,3	6,1	6,0	2,6	2,9	3,7	3,1
Spain	5,7	3,4	1,1	-0,8	-6,0	-7,7	-10,8	-9,8	-9,3	-6,8
Sweden	1,8	1,8	-0,6	0,5	0,7	-1,0	-2,0	-0,4	0,6	0,0
United Kingdom	8,6	5,0	4,2	5,6	0,4	0,7	0,9	-0,1	1,2	
Iceland	4,9	2,2	-4,9	-4,9	-3,4	-5,3	-1,0	-3,4	-2,7	
Norway	3,3	0,5	0,8	0,6	-0,8	-1,2	-1,1	-3,0	-3,2	
Switzerland	11,5	14,6	12,6	13,1	14,0	15,0	11,9	10,9	10,5	
FYRoM			-8,5	-5,7	-3,9	-7,7	-7,6	-7,0	-7,4	
Serbia						-5,1	-5,0	-5,7	-6,4	
Turkey	-5,8	-5,1	-5,1	-4,5	-3,2	-4,7	-3,7	-3,8	-6,1	
European Union	2,3	-0,8	-0,5	-1,0	-2,3	-3,0	-3,5	-3,2	-2,7	-2,3
Euro area	1,8	-1,0	-1,0	-1,6	-2,7	-3,4	-3,9	-3,7	-3,2	-2,8

Πίνακας 3.14: Διαφορά μεταξύ συνολικού πληθυσμού και πληθυσμού ηλικίας τουλάχιστον 65 ετών σε κίνδυνο φτώχειας (μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις)

3.3 Η επίδραση των κοινωνικών μεταβιβάσεων

Μια τελευταία παράμετρος που εξετάστηκε ήταν η επιρροή των κοινωνικών μεταβιβάσεων στον κίνδυνο φτώχειας. Ως κοινωνικές μεταβιβάσεις ορίζονται οι μεταβιβατικές πληρωμές που πραγματοποιούνται από φορείς του Κράτους ή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (όπως συντάξεις κάθε είδους, επιδόματα τέκνων, αναπηρίας, στέγασης, κ.λπ.). Έχει επομένως, ενδιαφέρον, να διαπιστωθεί αν αυτές οι κοινωνικές μεταβιβάσεις επιφέρουν κάποια μεταβολή στον κίνδυνο της φτώχειας. Στην κατεύθυνση αυτή, εξετάστηκε τόσο η επίπτωση του συνόλου των κοινωνικών μεταβιβάσεων στο συγκεκριμένο δείκτη, παράλληλα όμως εξετάστηκε χωριστά και η επιρροή των λοιπών μεταβιβατικών πληρωμών πλην των πάσης φύσεως συντάξεων. Η επιφύλαξη διαφορετικού τρόπου αντιμετώπισης των

συγκεκριμένων μεταβιβαστικών πληρωμών επιβάλλεται λόγω της ιδιαίτερης φύσης τους, δεδομένου ότι αποτελούν δικαίωμα που μπορεί να αξιώσει ο δικαιούχος, λόγω δε της μερικώς ανταποδοτικής φύσεως των κοινωνικοασφαλιστικών συστημάτων των διαφόρων κρατών, οι συντάξεις τυγχάνουν προστασίας συνταγματικής, αλλά και στη βάση διεθνών συνθηκών, ως κατοχυρωμένο περιουσιακό δικαίωμα.

Ακολουθούν οι Πίνακες 3.15 και 3.16, όπου παρουσιάζεται ο κίνδυνος φτώχειας πριν τις κοινωνικές μεταβιβάσεις, στις οποίες στη μια περίπτωση συνυπολογίζονται οι συνταξιοδοτικές παροχές (Πίνακας 3.15), ενώ στην άλλη όχι (Πίνακας 3.16). Στον Πίνακα 3.17 παρουσιάζονται παράλληλα και οι τρεις περιπτώσεις, ενδεικτικά για τρία έτη (2008, 2012, 2016).

Ποσοστό πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας (πριν τις κοινωνικές μεταβιβάσεις, συμπεριλαμβανομένων των συντάξεων) - υπολογίζεται στο 60% του διάμεσου ισοδύναμου εισοδήματος, μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις										
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Austria	42,8	43,0	44,1	44,8	44,2	44,1	43,8	44,4	44,8	43,4
Belgium	41,7	40,7	41,3	42,0	42,5	42,0	43,1	43,3	44,2	43,8
Bulgaria	40,0	38,8	40,8	41,7	41,8	41,8	46,2	42,9	45,5	44,8
Croatia			43,7	45,6	45,2	44,6	45,2	45,2	44,8	43,2
Cyprus	30,7	31,5	32,8	33,3	34,2	36,5	36,5	38,8	38,3	37,5
Czechia	37,6	36,0	37,2	37,8	38,1	36,9	37,1	37,0	36,5	35,2
Denmark	37,2	39,8	39,3	40,1	40,4	41,5	41,5	40,6	40,3	40,5
Estonia	36,3	37,5	40,8	41,1	40,1	39,6	40,9	39,4	39,7	39,2
Finland	39,5	38,6	40,7	41,3	41,3	41,7	43,3	43,4	43,7	43,7
France	42,7	43,2	44,5	44,2	43,7	44,3	44,4	44,3	45,0	45,4
Germany	43,5	43,5	43,9	44,6	43,3	43,7	44,0	43,9	43,4	42,1
Greece	41,5	42,0	42,8	44,9	49,8	53,4	52,2	52,9	52,9	50,8
Hungary	52,1	51,3	51,4	52,0	49,8	50,1	50,1	49,1	47,6	46,7
Ireland	41,8	46,2	50,1	50,5	50,3	49,2	48,2	46,3	44,6	
Italy	43,0	42,9	44,0	45,3	45,1	45,5	45,8	46,0	46,5	45,4
Latvia	37,7	39,1	44,8	46,8	44,6	43,0	41,7	40,9	40,2	39,9
Lithuania	39,6	42,8	49,0	49,0	45,0	46,6	43,5	42,8	42,0	42,3
Luxembourg	40,2	44,0	45,0	43,8	45,8	45,3	44,8	44,7	44,4	47,0
Malta	34,7	35,3	36,7	37,7	38,3	38,4	37,8	37,5	37,9	37,5
Netherlands	35,1	35,9	36,9	36,9	36,7	37,2	37,8	39,1	38,4	37,9
Poland	44,1	42,6	43,3	43,4	42,7	43,0	43,7	43,6	43,1	43,6
Portugal	41,5	41,5	43,4	42,5	45,4	46,9	47,8	47,5	46,1	45,2
Romania	49,2	49,9	49,7	51,4	50,6	50,1	50,5	49,5	49,5	47,5
Slovakia	37,5	35,9	38,2	38,3	37,9	38,0	38,0	38,1	37,9	37,4
Slovenia	38,5	37,8	39,9	40,2	41,9	42,3	42,5	42,5	41,2	41,5
Spain	37,8	39,3	42,1	43,8	43,8	45,5	47,5	47,0	46,8	45,0
Sweden	44,4	42,9	43,9	44,3	43,6	44,0	45,4	44,7	45,0	44,3
United Kingdom	40,7	43,2	44,1	43,4	44,5	45,2	43,6	44,2	42,7	
Iceland	26,9	27,4	33,0	34,6	34,4	34,4	32,4	31,6	31,4	
Norway	37,1	36,3	38,6	41,8	37,8	38,0	38,2	40,3	40,9	
Switzerland	34,4	34,1	35,2	35,4	35,3	34,9	37,0	37,6	38,0	
FYRoM					42,6	41,0	41,7	40,5	41,6	
Serbia						51,1	52,5	55,7	54,9	
Turkey	39,0	39,9	40,5	38,7	38,8	39,5	40,0	39,6	40,5	
European Union	42,0	42,4	43,6	44,1	43,9	44,5	44,7	44,7	44,5	43,9
Euro area	41,6	41,9	43,1	43,9	43,7	44,3	44,8	44,8	44,8	43,9

Πίνακας 3.15: Ποσοστό πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας (πριν τις κοινωνικές μεταβιβάσεις, συμπεριλαμβανομένων των συντάξεων)

Από τον Πίνακα 3.15 γίνεται εμφανές ότι οι συνταξιοδοτικές παροχές έχουν σημαντική συμβολή στην απομάκρυνση του κινδύνου της φτώχειας. Σε όλα ανεξαιρέτως τα κράτη ο δείκτης του κινδύνου φτώχειας εκτοξεύεται, συχνά ψηλότερα και από το 50% (το ήμισυ, δηλαδή του πληθυσμού), εφόσον δεν συνυπολογιστεί το εισόδημα από συντάξεις. Για τους λόγους δε που αναφέρθηκαν προηγουμένως ο διαχωρισμός των συνταξιοδοτικών παροχών από τις λοιπές κοινωνικές μεταβιβάσεις είναι και ουσιαστικά νομικά επιβεβλημένος.

Ποσοστό πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας (πριν τις κοινωνικές μεταβιβάσεις, εξαιρουμένων των συντάξεων) - υπολογίζεται στο 60% του διάμεσου ισοδύναμου εισοδήματος, μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις										
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Austria	25,9	25,3	26,0	27,1	25,8	25,9	25,4	25,6	26,3	24,9
Belgium	27,0	26,7	26,7	27,8	27,7	26,3	27,5	26,7	26,3	26,3
Bulgaria	27,1	26,4	27,1	27,4	25,9	26,7	27,3	28,4	27,9	29,2
Croatia			30,0	30,7	30,6	29,7	29,9	31,0	27,3	26,6
Cyprus	22,9	23,6	23,5	23,5	23,5	24,3	24,6	25,4	25,0	24,5
Czechia	20,0	17,9	18,1	18,0	17,6	16,6	17,2	16,8	16,3	15,8
Denmark	27,8	31,2	29,1	27,9	27,4	27,8	26,9	25,8	24,9	25,3
Estonia	24,7	25,9	24,9	24,9	24,8	25,4	28,4	27,8	28,9	28,9
Finland	27,3	26,2	27,0	27,4	26,9	26,4	27,6	26,8	27,0	26,7
France	23,5	24,0	24,9	24,7	23,8	24,4	24,0	23,9	23,6	24,1
Germany	24,2	24,1	24,2	25,1	24,3	24,4	25,0	25,1	25,3	24,1
Greece	23,3	22,7	23,8	24,8	26,8	28,0	26,0	25,5	25,2	24,0
Hungary	30,4	28,9	28,4	29,0	27,3	27,0	26,6	25,7	25,8	25,0
Ireland	34,0	37,5	39,9	39,6	39,5	38,3	37,1	36,2	34,7	
Italy	23,5	23,3	23,7	24,6	24,5	24,6	24,7	25,4	26,2	25,2
Latvia	30,2	31,0	28,5	26,8	25,7	26,0	27,0	27,3	27,8	28,3
Lithuania	27,4	28,6	31,3	30,2	28,4	30,3	27,5	28,6	27,9	29,8
Luxembourg	23,6	27,0	29,1	27,2	29,0	29,4	27,6	27,2	27,1	29,0
Malta	22,9	22,9	23,5	23,2	24,0	23,3	23,8	23,7	23,8	23,7
Netherlands	19,9	20,5	21,1	20,9	20,6	20,8	21,3	22,3	22,1	21,9
Poland	25,1	23,6	24,4	24,1	22,9	23,0	23,1	22,9	22,9	24,0
Portugal	24,9	24,3	26,4	25,4	25,3	25,5	26,7	26,4	25,0	23,6
Romania	30,8	28,7	27,8	29,2	28,8	28,2	28,8	29,3	29,5	28,3
Slovakia	18,4	17,1	19,8	19,5	20,0	20,1	19,6	19,0	18,4	17,5
Slovenia	23,0	22,0	24,2	24,2	25,2	25,3	25,1	24,8	24,3	24,0
Spain	25,7	26,9	28,8	30,0	29,1	30,0	31,1	30,1	29,5	28,4
Sweden	30,0	28,8	29,0	29,8	29,0	28,9	30,0	29,8	29,9	29,3
United Kingdom	28,9	30,4	31,0	30,5	29,7	30,1	29,4	29,3	28,1	
Iceland	19,0	19,7	22,8	23,1	23,1	22,7	21,2	19,9	19,7	
Norway	25,6	25,2	26,6	29,6	25,8	26,0	24,8	26,5	26,3	
Switzerland	22,2	22,6	22,9	23,4	23,4	22,8	24,3	24,9	24,7	
FYRoM					28,8	26,8	24,8	24,8	25,7	
Serbia						31,8	32,6	37,2	35,9	
Turkey	25,8	26,7	26,5	25,0	25,3	24,8	24,7	24,2	24,7	
European Union	25,4	25,4	26,1	26,4	25,8	26,0	26,1	26,1	25,9	25,0
Euro area	24,2	24,3	25,1	25,7	25,2	25,5	25,7	25,7	25,7	24,9

Πίνακας 3.16: Ποσοστό πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας (πριν τις κοινωνικές μεταβιβάσεις, εξαιρουμένων των συντάξεων)

Ο Πίνακας 3.16 εμφανίζει μια διαφορετική εικόνα, χωρίς να μπορεί να υποστηριχθεί ότι αυτή είναι και ευχάριστη. Συνυπολογίζοντας, δηλαδή, τις συντάξεις, στο διαθέσιμο εισόδημα, εξαιρώντας όμως όλες τις άλλες κοινωνικές μεταβιβάσεις, διαπιστώνουμε ότι ο κίνδυνος φτώχειας παραμένει σε εξαιρετικά υψηλά επίπεδα, κινούμενος στις περισσότερες περιπτώσεις στο επίπεδο του 20-25%, σε κάποιες περιπτώσεις, όμως, υπερβαίνοντας το 30%

και αγγίζοντας το 40% του πληθυσμού (δηλαδή μεταξύ του 1/3 και των 2/5 του πληθυσμού βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας, εφόσον λείψουν οι κοινωνικές μεταβιβάσεις). Είναι, επομένως, εξαιρετικά ενδιαφέρον, αλλά και χρήσιμο να διαπιστωθεί η συμβολή των κοινωνικών μεταβιβάσεων στη διαμόρφωση του κινδύνου της φτώχειας. Με άλλα λόγια, πόσο ακριβώς καταφέρνουν αυτές οι χρηματικές μεταβιβάσεις να μειώσουν τον κίνδυνο της φτώχειας (ουσιαστικά, πόσο αποτελεσματικά ασκείται η κρατική κοινωνική πολιτική).

Σύγκριση ποσοστού πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας (πριν και μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις) - υπολογίζεται στο 60% του διάμεσου ισοδύναμου εισοδήματος, μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις									
	2008	2012	2016	2008	2012	2016	2008	2012	2016
Austria	42,8	44,2	44,8	25,9	25,8	26,3	15,2	14,4	14,1
Belgium	41,7	42,5	44,2	27,0	27,7	26,3	14,7	15,3	15,5
Bulgaria	40,0	41,8	45,5	27,1	25,9	27,9	21,4	21,2	22,9
Croatia		45,2	44,8		30,6	27,3		20,4	19,5
Cyprus	30,7	34,2	38,3	22,9	23,5	25,0	15,9	14,7	16,1
Czechia	37,6	38,1	36,5	20,0	17,6	16,3	9,0	9,6	9,7
Denmark	37,2	40,4	40,3	27,8	27,4	24,9	11,8	12,0	11,9
Estonia	36,3	40,1	39,7	24,7	24,8	28,9	19,5	17,5	21,7
Finland	39,5	41,3	43,7	27,3	26,9	27,0	13,6	13,2	11,6
France	42,7	43,7	45,0	23,5	23,8	23,6	12,5	14,1	13,6
Germany	43,5	43,3	43,4	24,2	24,3	25,3	15,2	16,1	16,5
Greece	41,5	49,8	52,9	23,3	26,8	25,2	20,1	23,1	21,2
Hungary	52,1	49,8	47,6	30,4	27,3	25,8	12,4	14,3	14,5
Ireland	41,8	50,3	44,6	34,0	39,5	34,7	15,5	16,6	16,6
Italy	43,0	45,1	46,5	23,5	24,5	26,2	18,9	19,5	20,6
Latvia	37,7	44,6	40,2	30,2	25,7	27,8	25,9	19,2	21,8
Lithuania	39,6	45,0	42,0	27,4	28,4	27,9	20,9	18,6	21,9
Luxembourg	40,2	45,8	44,4	23,6	29,0	27,1	13,4	15,1	16,5
Malta	34,7	38,3	37,9	22,9	24,0	23,8	15,3	15,1	16,5
Netherlands	35,1	36,7	38,4	19,9	20,6	22,1	10,5	10,1	12,7
Poland	44,1	42,7	43,1	25,1	22,9	22,9	16,9	17,1	17,3
Portugal	41,5	45,4	46,1	24,9	25,3	25,0	18,5	17,9	19,0
Romania	49,2	50,6	49,5	30,8	28,8	29,5	23,6	22,9	25,3
Slovakia	37,5	37,9	37,9	18,4	20,0	18,4	10,9	13,2	12,7
Slovenia	38,5	41,9	41,2	23,0	25,2	24,3	12,3	13,5	13,9
Spain	37,8	43,8	46,8	25,7	29,1	29,5	19,8	20,8	22,3
Sweden	44,4	43,6	45,0	30,0	29,0	29,9	13,5	15,2	16,2
United Kingdom	40,7	44,5	42,7	28,9	29,7	28,1	18,7	16,0	15,9
Iceland	26,9	34,4	31,4	19,0	23,1	19,7	10,1	7,9	8,8
Norway	37,1	37,8	40,9	25,6	25,8	26,3	11,4	10,0	12,2
Switzerland	34,4	35,3	38,0	22,2	23,4	24,7	15,7	15,9	14,7
FYRoM		42,6	41,6		28,8	25,7		26,2	21,9
Serbia			54,9			35,9			25,5
Turkey	39,0	38,8	40,5	25,8	25,3	24,7	24,7	23,7	22,8
European Union	42,0	43,9	44,5	25,4	25,8	25,9	16,6	16,8	17,3
Euro area	41,6	43,7	44,8	24,2	25,2	25,7	16,0	16,8	17,4

Πίνακας 3.17: Σύγκριση ποσοστού πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας (πριν τις κοινωνικές μεταβιβάσεις, εξαιρουμένων των συντάξεων)

Ο Πίνακας 3.17 μας δίνει μια πρώτη απάντηση στο παραπάνω ερώτημα, αφού η μεν συμβολή των συντάξεων στη μείωση του κινδύνου της φτώχειας φανερώνεται από τη διαφορά των μεγεθών μεταξύ του αριστερού και του μεσαίου τμήματος του πίνακα, η δε αντίστοιχη

συμβολή των λοιπών κοινωνικών μεταβιβάσεων προκύπτει από την αντίστοιχη διαφορά μεταξύ του μεσαίου και του δεξιού τμήματος.

Διαφορά πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας (πριν και μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις) - υπολογίζεται στο 60% του διάμεσου ισοδύναμου εισοδήματος, μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις										
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Austria	10,7	10,8	11,3	12,6	11,4	11,5	11,3	11,7	12,2	10,5
Belgium	12,3	12,1	12,1	12,5	12,4	11,2	12,0	11,8	10,8	10,4
Bulgaria	5,7	4,6	6,4	5,2	4,7	5,7	5,5	6,4	5,0	5,8
Croatia			9,4	9,8	10,2	10,2	10,5	11,0	7,8	6,6
Cyprus	7,0	7,8	7,9	8,7	8,8	9,0	10,2	9,2	8,9	8,8
Czechia	11,0	9,3	9,1	8,2	8,0	8,0	7,5	7,1	6,6	6,7
Denmark	16,0	18,1	15,8	15,8	15,4	15,9	14,8	13,6	13,0	12,9
Estonia	5,2	6,2	9,1	7,4	7,3	6,8	6,6	6,2	7,2	7,9
Finland	13,7	12,4	13,9	13,7	13,7	14,6	14,8	14,4	15,4	15,2
France	11,0	11,1	11,6	10,7	9,7	10,7	10,7	10,3	10,0	10,8
Germany	9,0	8,6	8,6	9,3	8,2	8,3	8,3	8,4	8,8	8,0
Greece	3,2	3,0	3,7	3,4	3,7	4,9	3,9	4,1	4,0	3,8
Hungary	18,0	16,5	16,1	14,9	13,0	12,0	11,6	10,8	11,3	11,6
Ireland	18,5	22,5	24,7	24,4	22,9	22,6	20,7	19,9	18,1	
Italy	4,6	4,9	5,0	4,8	5,0	5,3	5,3	5,5	5,6	4,9
Latvia	4,3	4,6	7,6	7,8	6,5	6,6	5,8	4,8	6,0	6,2
Lithuania	6,5	8,3	10,8	11,0	9,8	9,7	8,4	6,4	6,0	6,9
Luxembourg	10,2	12,1	14,6	13,6	13,9	13,5	11,2	11,9	10,6	10,3
Malta	7,6	8,0	8,0	7,6	8,9	7,6	7,9	7,4	7,3	6,9
Netherlands	9,4	9,4	10,8	9,9	10,5	10,4	9,7	10,7	9,4	8,7
Poland	8,2	6,5	6,8	6,4	5,8	5,7	6,1	5,3	5,6	9,0
Portugal	6,4	6,4	8,5	7,4	7,4	6,8	7,2	6,9	6,0	5,3
Romania	7,2	6,6	6,2	6,9	5,9	5,2	3,7	3,9	4,2	4,7
Slovakia	7,5	6,1	7,8	6,5	6,8	7,3	7,0	6,7	5,7	5,1
Slovenia	10,7	10,7	11,5	10,6	11,7	10,8	10,6	10,5	10,4	10,7
Spain	5,9	6,5	8,1	9,4	8,3	9,6	8,9	8,0	7,2	6,8
Sweden	16,5	14,4	14,2	14,4	13,8	12,9	14,4	13,5	13,7	13,5
United Kingdom	10,2	13,1	13,9	14,3	13,7	14,2	12,6	12,7	12,2	
Iceland	8,9	9,5	13,0	13,9	15,2	13,4	13,3	10,7	10,9	
Norway	14,2	13,5	15,4	19,1	15,8	15,1	13,9	14,6	14,1	
Switzerland	6,5	7,0	7,9	8,4	7,5	8,3	10,5	9,3	10,0	
FYRoM					2,6	2,6	2,7	3,3	3,8	
Serbia						7,3	7,2	11,8	10,4	
Turkey	1,1	1,4	2,1	1,5	1,6	1,7	1,7	1,7	1,9	
European Union	8,8	9,0	9,6	9,5	9,0	9,3	8,9	8,8	8,6	8,1
Euro area	8,2	8,2	8,9	8,9	8,4	8,8	8,6	8,5	8,3	7,8

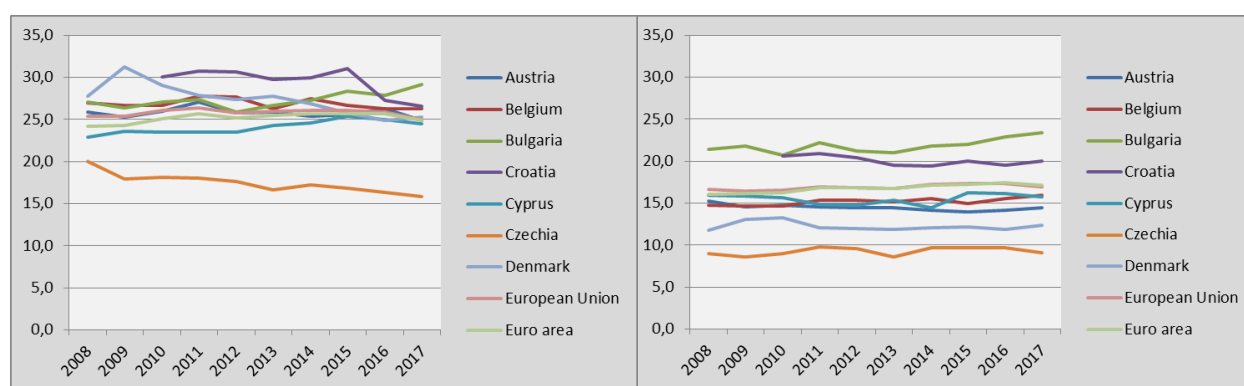
Πίνακας 3.18: Διαφορά πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας (πριν και μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις)

Πολύ πιο παραστατικά, όμως, καταγράφεται η συμβολή των λοιπών, πλην συνταξιοδοτικών παροχών, κοινωνικών μεταβιβάσεων, στον Πίνακα 3.18, όπου καταγράφεται η διαφορά στον κίνδυνο φτώχειας πριν και μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις (εξαιρουμένων των συντάξεων, ουσιαστικά απεικονίζεται η διαφορά μεταξύ του μεσαίου και του δεξιού τμήματος του ανωτέρω Πίνακα 3.17).

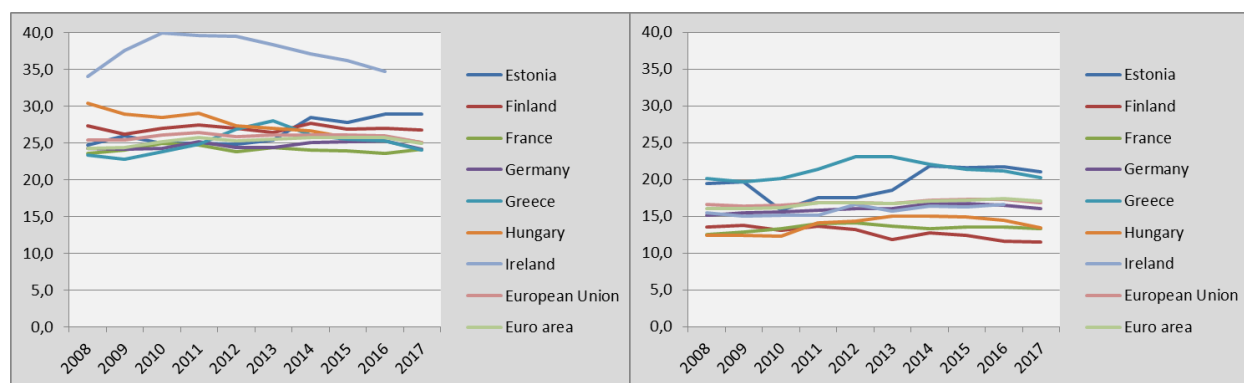
Με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο να κινείται στα επίπεδα του 8-9%, τα κράτη που καταγράφουν υψηλότερες διαφορές ουσιαστικά καταφέρνουν να μειώσουν ακόμη περισσότερο τον κίνδυνο φτώχειας με τις πολιτικές που εφαρμόζουν, ενώ το αντίθετο συμβαίνει με τα κράτη που υπολείπονται. Δεν προκαλεί έκπληξη ότι τα σκανδιναβικά κράτη

(Δανία, Φινλανδία, Σουηδία, Νορβηγία) αναδεικνύονται πρωταθλητές, συνοδευόμενα όμως από το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Γαλλία, το Λουξεμβούργο, τη Σλοβενία, το Βέλγιο, την Αυστρία, και κάποιους λιγότερο αυτονόητους «πρωταθλητές», που μάλιστα σημειώνουν ακόμη καλύτερες επιδόσεις (Ιρλανδία, Ουγγαρία). Στον αντίποδα, η Ελλάδα, η Ιταλία, η Βουλγαρία και η Ρουμανία αποδεικνύεται ότι αποτυγχάνουν να ασκήσουν αποτελεσματική κοινωνική πολιτική, μην καταφέροντας να βελτιώσουν ουσιαστικά την κατάσταση των πολιτών τους.

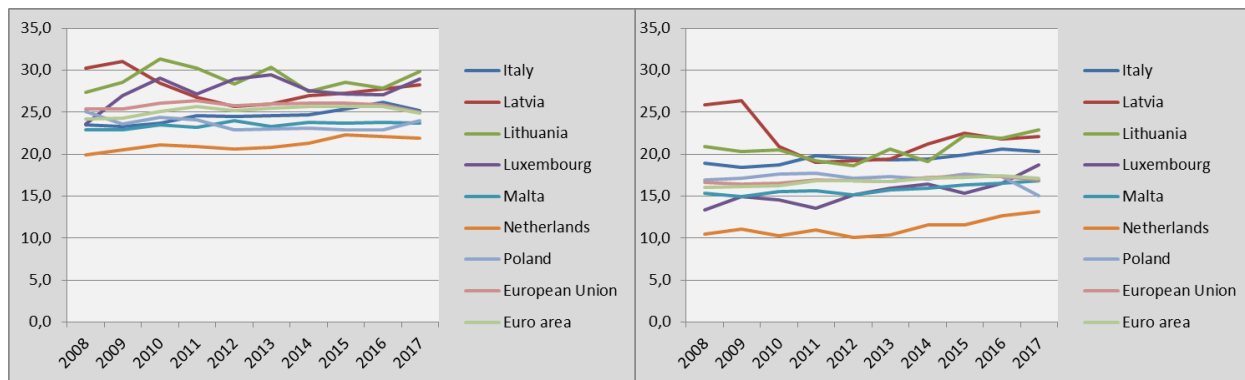
Τα παραπάνω συμπεράσματα απεικονίζονται παραστατικά και στα τέσσερα διαγράμματα που ακολουθούν.

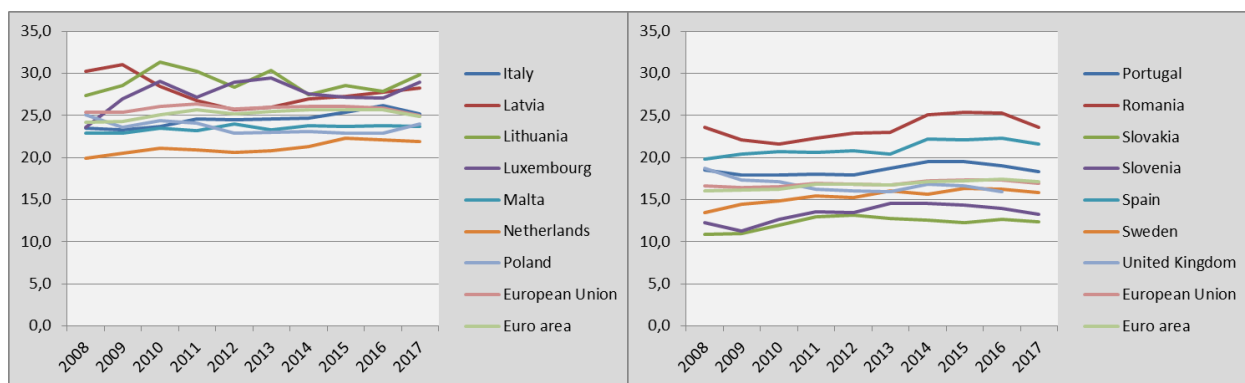
Διάγραμμα 3.4α: Ποσοστό πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας, πριν και μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις

Διάγραμμα 3.4β: Ποσοστό πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας, πριν και μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις

Διάγραμμα 3.4γ: Ποσοστό πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας, πριν και μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις

Διάγραμμα 3.4δ: Ποσοστό πληθυσμού σε κίνδυνο φτώχειας, πριν και μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις

Συμπεράσματα

Η έρευνα Εισοδημάτων και Συνθηκών Διαβίωσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EU-SILC) είναι ένα χρήσιμο εργαλείο, τόσο για την καταγραφή των εξελίξεων σχετικά με τη φτώχεια, τον κοινωνικό αποκλεισμό, την εισοδηματική ανισότητα και τους παράγοντες που επιδρούν πάνω τους, όσο και για τον εντοπισμό και την κατανόηση της σημασίας των παραγόντων αυτών. Μια ενδεδειγμένη μελέτη των σχετικών στοιχείων θα μπορούσε να δώσει πολύ πιο συγκεκριμένα συμπεράσματα από όσα η παρούσα εργασία, στον διαθέσιμο χώρο και χρόνο κατάφερε να αποτυπώσει.

Σε κάθε περίπτωση, αυτό και παρόμοια, ή και άλλα εργαλεία, αποκτούν μεγαλύτερη σημασία και επιβεβαιώνουν την αξία τους όταν γίνονται εργαλείο αποτελεσματικής παρέμβασης και βελτίωσης των συνθηκών ζωής των ευάλωτων συμπολιτών μας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A. Ελληνική Βιβλιογραφία

Μηνακάκης, Β. (2008) *Κοινωνική ασφάλιση: Από το «Κράτος Πρόνοιας» στην «Ελασताσφάλεια»*. Αθήνα: Εκδόσεις ΚΨΜ.

B. Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Alcock. P. (1997): *Understanding Poverty*. 2nd ed. New York: Palgrave.

Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΣΔΔΑ)

Πειραιώς 211, ΤΚ 177 78, Ταύρος

τηλ: 2131306349 , fax: 2131306479

www.ekdd.gr

Ε.Π.
**ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ
ΔΗΜΟΣΙΟΥ
ΤΟΜΕΑ**
ΥΠΟΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης